

O'zbekiston adabiyoti va san'ati

ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ВА САНЪАТИ

Haftalik gazeta 1956-yil 4-yanvardan chiqqan boshlagan

www.uzas.uz

2018-yil 23-fevral №9 (4459)

Ўзбекистон Республикаси Президентининг ҚАРОРИ

ИҚТИСОДИЁТ БАЗАВИЙ ТАРМОҚЛАРИДАГИ ЛОЙИХА ИШЛАРИНИ ҲАМДА МУҲАНДИС-ЛОЙИХАЛОВЧИЛАРНИ ТАЙЁРЛАШ ТИЗИМИНИ ЯНАДА ТАКОМИЛЛАШТИРИШ ЧОРА-ТАДБИРЛАРИ ТЎҒРИСИДА

Республика иқтисодиёти базавий тармоқларидаги лойиҳалаш ишларининг ҳолати ихтисослаштирилган лойиҳа институтларида малакали муҳандис-лойиҳаловчиларнинг етишмаслигиндан, ушбу соҳада ишларни ташкил этиш замонавий инновацион усулларнинг жорий этилиши лозим даражада эмаслигиндан ва бунинг оқибатида ишлаб чиқариладиган лойиҳа ҳужжатлари сифатининг паст эканлигиндан далolat бермоқда.

Натижада инвестиция лойиҳаларини рўёбга чиқаришда чет эл инжиниринг компаниялари иштирокига кучли муҳтожлик юзага келди, бу эса кўрсатилган хизматларга ҳақ тўлаш учун катта миқдорда валюта маблағлари сарфланишига сабаб бўлмоқда.

Кадрлар тайёрлашнинг амалдаги тизими ихтисослаштирилган олий таълим муассасаларининг битирувчиларини лойиҳа институтлари ва инжиниринг ташкилотларининг фаол ишлаб чиқариш фаолиятига тез жалб қилиш имконини бермаётти. Ёш мутахассислар технология тизимларини лойиҳалаш, конструкторлик ҳужжатларини тайёрлаш ва лойиҳаларни бошқаришнинг бошланғич кўникмаларига эга эмас.

Иқтисодиёт базавий тармоқларида инвестициявий ва инфратузилмавий лойиҳалар бўйича лойиҳаолоди ва лойиҳа ҳужжатларини ишлаб чиқиш борасида асосий пудратчи ҳисобланадиган Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги "Ўзинжиниринг" Республика лойиҳа институтини (кейинги ўринларда "Ўзинжиниринг" Республика лойиҳа институтини деб юритилади) ҳодимлари сонининг чекланганлиги ишларни ташкил этишнинг замонавий инновацион усулларини самарали жорий этиш ва муҳандис-лойиҳаловчиларни тайёрлаш тизимини такомиллаштириш имконини бермайдди.

Лойиҳа ишлари сифати ва уларни маҳаллийлаштириш даражасини ошириш, ушбу соҳада юқори малакали кадрлар тайёрлаш, шунингдек, "Ўзинжиниринг" Республика лойиҳа институтини фаолиятини янада такомиллаштириш мақсадида:

1. Иқтисодиёт базавий тармоқларидаги лойиҳа ишларини янада ривожлантиришнинг асосий йўналишлари этиб қуйидагилар белгилансин: лойиҳалаш ва лойиҳани бошқариш соҳасида муҳандис кадрлар тайёрлаш тизимини такомиллаштириш, чет эл таълим муассасаларидан ва инжиниринг компанияларидан етакчи мутахассислар ва муҳандис-лойиҳаловчиларни ўқув жараёнига кенг жалб этиш; Ислон Каримов номидаги Тошкент давлат техника университети, Тошкент шаҳридаги Инха университети, Тошкент кимё-технология институтини, Тошкент архитектура-қурилиш институтини, Навоий давлат қончилик институтини (кейинги ўринларда – ихтисослаштирилган олий таълим муассасалари) лойиҳа институтлари) мажбурий стажировкадан ўтиш амалиётини жорий этиш, шунингдек, уларда амалий машғулотлар ўтказиш;

Ўзбекистон Республикасини ривожлантириш давлат дастурлари доирасидаги лойиҳаларни амалга оширишда лойиҳа ишларини маҳаллийлаштириш даражасини ошириш ҳамда чет эл инжиниринг компаниялари хизматлари ўрнини босқичма-босқич эгаллаш; мамлакатимиз муҳандис-лойиҳаловчиларини ва бошқа мутахассисларни лойиҳалашнинг замонавий стандартларига амалий ўргатиш мақсадида иқтисодиёт базавий тармоқларининг объектларида контрактлар бўйича лойиҳалаш ишларини амалга ошираётган чет эл инжиниринг компаниялари томонидан лойиҳа институтларида лойиҳа гуруҳлари ташкил этилишини амалиётга жорий қилиш;

лойиҳа ишларини сифатли бажариш учун лойиҳа институтларини зарур замонавий ташкилий техника ва асбоб-ускуналар, хорижий илмий-техник адабиётлар, жаҳондаги ихтисослаштирилган нашрлар маҳсулотлари, шунингдек, илгор дастурий маҳсулотлар билан жиҳозлаш.

2. Белгилансинки, "Ўзинжиниринг" Республика лойиҳа институтини иқтисодиёт базавий тармоқларида лойиҳа-

лаш ишларини ривожлантиришнинг асосий йўналишларини белгилайди, шунингдек, ихтисослаштирилган олий таълим муассасалари, иқтисодиёт базавий тармоқларининг корхоналари ва лойиҳа институтлари ўртасида юқори малакали муҳандис-лойиҳаловчиларни тайёрлаш масалалари бўйича ҳамкорлик қилувчи орган ҳисобланади.

3. Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигини олий, шу жумладан чет эл таълим муассасаларининг лойиҳалаш доир амалдаги ўқув дастурларини ўрганиш асосида:

2018/2019 ўқув йили давомида олий таълим муассасаларининг иқтисодиёт базавий тармоқларининг объектларини лойиҳалаш соҳасидаги янги малака талабларини, ўқув режаларини ва дастурларини ҳар томонлама таҳлил қилсин ва улар устидан мониторинг ўтказсин, шунингдек, уларни янада такомиллаштириш бўйича чоралар кўрсин;

ихтисослаштирилган олий таълим муассасаларининг ўқув режалари ва дастурларига, шу жумладан ушбу қарор 1-бандининг учинчи хатбошида белгиланган талабларни ҳисобга олган ҳолда лойиҳани бошқариш ва лойиҳалаш асослари бўйича дарсларни киритсин;

ихтисослаштирилган олий таълим муассасаларини лойиҳани бошқариш ва лойиҳалаш асослари бўйича янги авлод ўқув адабиётлари билан таъминлашга доир, мазкур муассасалар талабалари учун муаллифлик машғулотлари ва мастер-класслар ўтказиш учун чет эл таълим муассасалари ва инжиниринг компанияларидан етакчи мутахассислар ва муҳандис-лойиҳаловчиларни жалб қилишга доир амалий чора-тадбирлар режаласин; амалга оширилишини таъминласин;

"Ўзинжиниринг" Республика лойиҳа институтига ва лойиҳа институтларига ихтисослаштирилган олий таълим муассасалари битирувчилари орасида иқтисодиёт муҳандис-лойиҳаловчиларни танлаб олишда мунтазам амалий кўмаклашсин.

4. Иқтисодиёт базавий тармоқларининг корхоналари – инвестициявий

ва инфратузилмага оид лойиҳалар буюртмачиларига хорижий инжиниринг компаниялари ва пудратчилар билан тузилган шартномаларга лойиҳалаштириш институтларида мазкур қарорнинг 1-банди бешинчи хатбошида белгиланган лойиҳа гуруҳларини тузиш бўйича шартларни киритиш тавсия этилсин.

Белгилансинки, лойиҳа гуруҳлари ўз фаолиятини Ўзбекистон Республикасидаги норезидент доимий муассаса мақомисиз амалга оширадди.

5. Лойиҳа институтларига қуйидагилар рухсат этилсин:

чет эллик юқори малакали мутахассисларни тўғридан-тўғри фуқаролик ҳуқуқий шартномалар асосида лойиҳа ишларини бажаришга жалб этиш ва уларга халқаро амалиётда қабул қилинган нарх ва миқдорларга мувофиқ ҳақ белгилаш;

хорижий ташкилотлар ва мутахассислар билан ишлашга ҳар қандай техник ва тижорий ҳужжатлар ва ахборотдан биргаликда фойдаланиш, бундан давлат сирлари ва қонун билан қўриқланадиган бошқа сирдан иборат маълумотлар мустасно.

6. Ўзбекистон Республикаси Инвестициялар бўйича давлат қўмитаси халқаро ва хорижий молия институтларининг:

"Ўзинжиниринг" Республика лойиҳа институтига ва бошқа лойиҳа институтларининг муҳандис-лойиҳаловчиларини, шунингдек, ихтисослаштирилган олий ўқув юртларининг профессор-ўқитувчилари таркибини лойиҳа бошқаруви ва лойиҳалаштиришнинг замонавий усулларига ўқитиш, уларнинг етакчи хорижий олий ўқув юртларида, лойиҳа институтларида, ишлаб чиқариш ва инжиниринг компанияларида тажриба орттириши ва малакасини оширишини ташкил этишга;

лойиҳа ишларини сифатли бажариш учун лойиҳа институтларини зарур замонавий ташкилий техника ва асбоб-ускуналар, хорижий илмий-техник адабиётлар, жаҳондаги ихтисослаштирилган нашрлар маҳсулотлари, шунингдек, илгор дастурий маҳсулотлар билан жиҳозлашга йўналтирилган грантларини доимий асосда жалб этсин.

Давоми иккинчи саҳифада.

ТУРИЗМ – МАМЛАКАТИМИЗ ИҚТИСОДИЁТИНИНГ ЭРТАНГИ КУНИ

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев раислигида 22 февраль куни видеоселектор йиғилиши ўтказилди. Унда хорижий туристлар оқимини кўпайтириш ва ички туризмни янада ривожлантириш, сайёҳлик хизматларини яхшилаш ва турларини кенгайтириш бўйича кўрилатган чоралар натижадорлиги таъкидланди.

Мамлакатимиз туризм соҳасида улкан салоҳиятга эга бўла туриб, узоқ йиллар бу имкониятдан тўлиқ ва самарали фойдаланилмади. Туризм ривожини учун қулай иқтисодий ва ташкилий-ҳуқуқий шарт-шароитлар яратилмади, ҳамма ўз билганича фаолият юритиб келди.

Давлатимиз раҳбарининг 2016 йил 2-декабрдаги «Ўзбекистон Республикасининг туризм соҳасини жадал ривожлантиришни таъминлаш чора-тадбирлари тўғрисида»ги фармонида мувофиқ, сайёҳлик мамлакатимиз иқтисодиётининг стратегик тармоғи сифатида белгиланди. Президентнинг 2017 йил 16 августдаги қарори билан 2018-2019 йилларда туризм соҳасини ривожлантириш бўйича биринчи навбатдаги чора-тадбирлар дастури тасдиқланди.

Жорий йил февраль ойининг ўзида Президентнинг шу соҳага доир 4 та муҳим ҳужжати қабул қилинган давлатимизнинг туризм ривожига юксак эътибордан далolat бўлди. Ушбу ҳужжатлар билан соҳада йиғилиб қолган муаммоларни ҳал этиш, туризм салоҳиятини ошириш бўйича устувор вазифалар белгиланди, ички туризмни янада ривожлантиришга кўплаб имтиёزلар, энгилликлар берилди.

Шавкат Мирзиёев туризмнинг иқтисодиётдаги ўрнини алоҳида таъкидлаб, мамлакатимизда бу борадаги аҳвол ва соҳани ривожлантириш бўйича кўрилатган чоралар самарадорлигини бирма-бир таҳлил қилди.

Давоми иккинчи саҳифада.

ҲАЙРАТЛАР БЕШИГИ

Ўзбекистон Республикаси Маданият вазирлиги ҳамда Санъат ва маданият институти ташаббуси билан институтнинг "Овоз режиссёрлиги ва операторлик маҳорати" кафедраси мудири, доцент И.Мелиқўзиев бошчилигида кафедранинг профессор-ўқитувчилари ҳамда иқтидорли талабалари "Ўзбекистон бўйлаб саёҳат қил!" дастури бўйича кўна Самарқанд шаҳрига йўл олишди.

Йазу саёҳатдан қўзланган мақсад "Welcome to Samarkand" номли қисқа метражли видео роликни суратга олишдан иборат бўлиб, бунинг учун тасвир объектлари ва махсус ишчи гуруҳ лойиҳаси ишлаб чиқилган. Роликда сайёҳларнинг юртимиз ўлтимишга эътибори, миллий кадриятларимиз ва ўрф-одатларимизга қизиқишлари тўла ёритилади. Шунингдек, кўна Самарқандга келган сайёҳлар учун Ўзбекистоннинг узоқ асрлар давомида авлод-

Д.РАҲМАТУЛЛАЕВ, институт матбуот хизмати котиби

УСТОЗ ОДИЛ ЁҚУБОВНИ ХОТИРЛАБ

Замонавий ўзбек прозасининг XX аср иккинчи ярмидаги шўҳратини сўзсиз Ўзбекистон халқ ёзувчиси Одил Ёқубовнинг кенг қўламли йирик настри асарлари ва ўткир публицистикасиз тасаввур этиш қийин. Дастлаб "Муқаддас" повести билан миң-миңглаб китобхонларнинг сеvimли адабиётига айланган ёзувчининг "Ларза", "Қанот жуфт бўлади", "Биллур қандилар", "Қайдасан, Мориқо?", "Эр бошига эш тушса", "Улуғбек хазинаси", "Кўна дунё", "Диёнат", "Адолат мантили", "Осий банди" каби қисса ва романлари ўзбек настрининг жаҳон адабиётидаги ўзига хос мавқеини янада юксакка кўтарган асарлар бўлиб қолди. Биргина "Улуғбек хазинаси" романи эллиқдан ортиқ хорижий тилларга таржима қилинганнинг ўзиёқ Одил Ёқубовнинг беқийёс истеъдодидан далolat беради.

Утган чоршанба куни Ўзбекистон ёзувчилар уюшмасининг Адиллар хиёбонидаги янги биносидида бўлиб ўтган ижодий кеча атоқли адабимиз Одил Ёқубовни хотирлашга бағишланди. Уюшма раиси, Ўзбекистон халқ ёзувчиси Муҳаммад Али ўзбек адабиёти дурдона асарлар билан бойитган устоз адабнинг кенг қиррали ижодий

зицияси, тантилиги ва ҳалоллиги, адолатпарварлиги ҳам ёш ижодкорларимиз учун чинакам ибрат мактаби бўлишга лойиқ.

Хотира кечасида сўзга чиққан филология фанлари доктори, профессор Умарали Норматов, ЎзФА академиги Наим Каримов, Ўзбекистон Республикаси санъат арбоби Иброҳим Гафуров, "Жаҳон адабиёти" журнали бош муҳаррири Шуҳрат Ризаев, шоир ва адиблар Азим Суён, Ашуралӣ Жўраев устоз адабимиз ҳаётига доир унутилмас хотираларни ёдга олдилар.

Иброҳим Гафуров пойтахтдаги бадий Маъорат мактаби ҳамда "Ўзбекистон адабиёти ва санъати" газетаси тахририятида ёзувчи бирга ишлаган даврдаги ижодий мулоқотлари, "Улуғбек хазинаси", "Кўна дунё" романларининг ёзилиш тарихи, Абдулла Қаҳҳор ижодий мактабининг Одил Ёқубов, Пиримқул Қодиров, Матқуб Кўшонов, Озод Шарафидинов тисмолидаги ютуқлари ўзбек адабиётини нечоғли бойитгани ва бу адабиёт халқимизни истиқлолга тайёрлаш ҳамда муқтадиллик учун кураш тарихида муҳим аҳамият касб этгани ҳусусида фикр юритди.

Одил Ёқубовнинг "Литературная газета"нинг Ўзбекистон ва Урта Осиё бўйича муҳбири, бош муҳаррир, Ёзувчилар уюшмаси раиси, Марказий Осиё халқлари маданияти ассамблеяси вице-президенти, Атамақум райиси, собиқ иттифоқ халқ депутати сифатидаги ижтимоий фаолияти, долзарб мавзулардаги публицистик чиқишлари, айниқса, 1989 йили Кремль съездлар саройида бўлиб ўтган халқ депутатлари қурултойида мустабиб шўро тузуми гирумликлари халқимиз бошига солган кўргуликларни, тўқиб чиқарилган "пахта иши" билан боғлиқ даҳшатли катагон сиематини бутун жаҳонга фош этган машҳур нутқи кўп бор тилга олинди. Улуғ адабимизнинг ушбу қурултойдаги маънавий жасорати Андрей Сахаровдек жаҳонга машҳур олимлар томонидан ҳам эътироф этилгани, унинг Чингиз Айтматов, Абдуҷамил Нурпеисов каби қардош халқлар ёзувчилари билан ижодий дўстлиги ва биродарлиги эсланди.

Тадбирда иштирок этган ёзувчининг фарзанди Малиқжон Ёқубов отаси ҳақидаги хотираларидан сўзлади ва ижодий кеча ташкилотчиларига миннатдорлик билдирди.

Давоми иккинчи саҳифада.

Маҳмуд ТОИР, Ўзбекистон халқ шоири

Янги шеърлар

ТИНЧЛИК ДЕБ
ТИЛЛАШАЙЛИК

Ўзбек, туркман, қозоғим,
Тожиқ, қирғиз қароғим,
Санадим беш бармоғим,
Кел, муштдек бирлашайлик,
Тинчлик деб тиллашайлик!

Агар бир мушт бўлармиз,
Тоғни талқон қилармиз,
Шарқда шодмон юрармиз,
Дил очиб, диллашайлик,
Тинчлик деб тиллашайлик!

Одам Ато авлоди,
Етар ўтганлар доди,
Момо Ҳавонинг ёди,
Бир пуштдек сирлашайлик,
Тинчлик деб тиллашайлик!

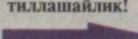
Отам, деб офтобланган,
Онам, деб мохтобланган,
Болам, деб шибтобланган -
Биз нурмиз, нурлашайлик,
Тинчлик деб тиллашайлик!

Аламнинг ранги бир хил,
Қувонч оҳанги бир хил,
Бахтнинг жаранги бир хил,
Биз бахтта бўйлашайлик,
Тинчлик деб тиллашайлик!

Деманг бир-бирга ётмиз,
Бешов улуг миллатимиз,
Муҳаммадга умматимиз,
Ҳақ йўлда бирлашайлик,
Тинчлик деб тиллашайлик!

3

3

Ўзбекистон Республикаси Президентининг ҚАРОРИ

ИҚТИСОДИЁТ БАЗАВИЙ ТАРМОҚЛАРИДАГИ ЛОЙИХА ИШЛАРИНИ ҲАМДА МУҲАНДИС-ЛОЙИХАЛОВЧИЛАРНИ ТАЙЁРЛАШ ТИЗИМИНИ ЯНАДА ТАКОМИЛЛАШТИРИШ ЧОРА-ТАДБИРЛАРИ ТЎҒРИСИДА

Бошланиши биринчи саҳифада.

7. Белгилансинки, "Ўзинжиниринг" Республика лойиҳа институти Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Инвестициялар, инновацион ривожлантириш, эркин иқтисодий ва кичик саноат зоналари фаолиятини мувофиқлаштириш, туризм масалалари комплекси таркибига кирилади.

8. "Ўзинжиниринг" Республика лойиҳа институтининг бошқаруви, ишлаб чиқариш ва техник ходимлари сони 300 бирликдан иборат янгиланган тузилмаси 1-иловага мувофиқ тасдиқлансин.

"Ўзинжиниринг" Республика лойиҳа институти директориغا: Институт штат жадвалини мустақил равишда тасдиқлаш ва унга ходимларнинг белгиланган умумий сони доирасида ўзгартишлар киритиш;

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Инвестициялар, инновацион ривожлантириш, эркин иқтисодий ва кичик саноат зоналари фаолиятини мувофиқлаштириш, туризм масалалари комплекси раҳбари билан келишиб, зарур ҳолларда Институт ходимлари сони ва тузилмасига ўзгартиш киритиш ҳуқуқи берилсин.

9. Ташқи ишлар вазирлиги Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги, ихтисослаштирилган олий ўқув юртлиари, лойиҳа институти ва инвестициявий лойиҳалар буюртмачиларининг буюртмасига асосан ўрнатилган тартибда етакчи хорижий олий таълим муассасаларининг профессор-ўқитувчилари таркиби ва мутахассисларига, шу жумладан улар оила аъзоларига кириш визаларини консуллик йиғимларини олмасдан расмийлаштиришни таъминласин, тақлиф этаётган томон тўлайдиган амалий харажатларни қоплашга доир йиғимлар бундан мустасно.

10. Ички ишлар вазирлиги Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги, ихтисослаштирилган олий таълим муассасалари, лойиҳа институти ва инвестициявий лойиҳалар буюртмачиларининг буюртмаларига асосан етакчи хорижий олий таълим муассасаларининг профессор-ўқитувчилари таркиби ва инжиниринг компаниялари мутахассисларига, шу жумладан улар оила аъзоларига давлат божла-

рини ундирмай ўрнатилган тартибда кўп марталик визалар бериш ва мuddатини узайтириш, шунингдек, вақтинчалик яшаш жойи бўйича вақтинчалик рўйхатдан ўтишни таъминласин.

11. Бандлик ва меҳнат муносабатлари вазирлиги Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги, ихтисослаштирилган олий таълим муассасалари, лойиҳа институти ва инвестициявий лойиҳалар буюртмачиларига республикага юқори малакали хорижий мутахассисларни жалб этишга рухсатномалар бериш (узайтириш), шунингдек, уларнинг Ўзбекистон Республикаси ҳудудида меҳнат фаолияти билан шуғулланиш ҳуқуқини тасдиқловчи ҳужжатлар берилишини таъминласин.

12. "Ўзинжиниринг" Республика лойиҳа институти: Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Инвестициялар, инновацион ривожлантириш, эркин иқтисодий ва кичик саноат зоналари фаолиятини мувофиқлаштириш, туризм масалалари комплекси раҳбари билан келишган ҳолда "Ўзинжиниринг" Республика лойиҳа институтининг янгиланган низомини бир ой мuddатда тасдиқласин;

ихтисослаштирилган олий таълим муассасалари билан биргаликда уч ой мuddатда магистратуранинг иқтидорли талабаларини рағбатлантириш ва мотивациялаш, уларни "Ўзинжиниринг" Республика лойиҳа институти ва бошқа лойиҳа институтига ишга қабул қилиш дастурини тасдиқласин.

13. Ўзбекистон Республикаси Президентининг айрим ҳужжатларига 2-иловага мувофиқ ўзгартиш ва қўшимчалар киритилсин.

14. Мазкур қарорнинг ижросини назорат қилиш Ўзбекистон Республикаси Бош вазирининг ўринбосари С.Р.Холмуродов ва Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузурдаги Лойиҳа бошқаруви миллий агентлиги директори Ш.М.Садиқов зиммасига юклансин.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.МИРЗИЁЕВ

Тошкент шаҳри, 2018 йил 22 февраль

АКАДЕМИК АЗИЗХОН ҚАЮМОВ

Ўзбекистон илм-фани оғир жудоликка учради. Атоқли адабиётшунос олим, филология фанлари доктори, академик Азизхон Пулатович Қаюмов 92 ёшида вафот этди.

А.Қаюмов 1926 йили Фарғона вилояти Кўкчилик шаҳрида зиёли оиласида туғилди. 1949 йилда Ўрта Осиё давлат университети (ҳозирги Ўзбекистон Миллий университети)нинг филология факультетини тамомлади.

Бўлғуси олим ўз меҳнат фаолиятини 1949 йили Ўзбекистон Фанлар академиясининг Шарқшунослик институтида илмий ходим сифатида бошлади. 1954 йилда номзодлик, 1962 йилда докторлик диссертациясини ҳимоя қилди. 1995 йилда Ўзбекистон Республикаси Фанлар академиясининг ҳақиқий аъзоси этиб сайланди.

А.Қаюмов узоқ йиллар Ўзбекистон Фанлар академияси Тил ва адабиёт институти директори, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети бўлим mudiri, Маданият вазири, Давлат кинематография комитети раиси, Тошкент давлат маданият институти ректори, Ўзбекистон Фанлар академияси Кўлбемалар институти директори каби масъулиятли лавозимларда самарали хизмат қилди. 1995-2000 йилларда Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси депутати сифатида фаолият олиб борди.

1998 йилдан ҳаётининг охиригача Алишер Навоий номидаги Давлат адабиёт музейининг етакчи илмий ходими вазифасида сидқиқилдан меҳнат қилди.

XX аср ўзбек адабиётшунослигининг улуғ намояндаси Азизхон Қаюмов юксак интеллектуал салоҳият соҳиби, атоқли олим, заҳматқаш ва толмас тадқиқотчи сифатида Алишер Навоий ва мумтоз адабиётимизнинг бошқа вакиллари асарла-

рини пухта ўрганиб, бу улкан адабий меросни халқимизга етказишда ҳақиқий фидойилик ва маънавий жасорат кўрсатди.

Устоз адабиётшунослининг ўзбек адабиёти тарихини ўрганиш бўйича олиб борган илмий тадқиқотлари, ўн жилдик "Танланган асарлар" тўплами, шунингдек, "Навоийга таъзим", "Алишер Навоий", "Дилқушо тақрорлар – руҳафзо ашъорлар", "Аҳмад Фарғоний" каби кўплаб сермазмун асарлари китобхонларнинг маънавий мулкига айланди.

Ёрқин истеъдод ва тафаккур эгаси бўлган академик олим ўз фаолияти мобайнида кўплаб ёшларга устозлик қилди. Унинг беvosита раҳбарлигида ўнлаб

фан докторлари ва фан номзодлари тайёрланди. Азизхон Қаюмов умрининг охирига қадар юртимиз ижтимоий-маънавий ҳаётида фаол иштирок этди. У ўзининг теран ақл-заковати, бетакрор истеъдоди, меҳнатсеварлиги, бағрикенглик ва меҳр-оқибат каби инсоний фазилатлари билан адабиёт ва санъат муҳлислари, ёшлар орасида, бутун халқимиз ўртасида катта ҳурмат-эътибор қозонган эди.

Академик А.Қаюмовнинг мамлакатимиз илм-фани, адабиёт ва санъатини ривожлантириш борасидаги хизматлари давлатимиз томонидан муносиб тақдирланди. У "Ўзбекистонда хизмат кўрсатган фан арбоби" фахрий унвони, "Эл-юрт ҳурмати", "Буюк хизматлари учун" орденлари билан мукофотланган эди.

Атоқли олим, меҳрибон устоз, самимий ва камтарин инсон Азизхон Қаюмовнинг ёрқин хотираси қалбларимизда ҳамisha сақланиб қолади.

Ш.Мирзиёев, Н.Йўлдошев, Н.Исмоилов, А.Арипов, Б.Йўлдошев, М.Аҳмедов, Б.Назаров

ТУРИЗМ — МАМЛАКАТИМИЗ ИҚТИСОДИЁТИНИНГ ЭРТАНГИ КУНИ

Бошланиши биринчи саҳифада.

Турист саёхат қилиши, ички ишлар идораларида сарсон бўлмаслиги керак. Агар биз туризм ҳисобига иш ўринлари очамиз десак, туристга шарт қўйиш эмас, балки шароит яратишимиз зарур, деди Шавкат Мирзиёев.

Шу боис рўйхатга олиш тизимини тўлиқ электрон шаклга ўтказиш, бу масалани ички ишлар идоралари, меҳмонхоналар, давлолаш муассасалари, хусусий уйлар ва шу каби жойлаштирувчи жисмоний ва юридик шахсларнинг мажбурияти сифатида белгилаш, туристларни бундай ташвишдан холи қилиш юзасидан кўрсатмалар берилди.

Йиғилишда 2017 йилда Ўзбекистонга қарийб 2 миллион 700 минг турист ташриф буюргани айтилди. Бу кўрсаткич сифат жиҳатидан таҳлил қилиниб, қариндошларини кўриш, давлолаш, ўқиш ёки тижорат каби мақсадларда келаётганлар кўпчиликини ташкил этиши таъкидланди.

Туризмни ривожлантириш давлат қўмитасига тегишли вазирлик ва идоралар билан биргаликда, туризмнинг барча истикболли йўналишларида сайёҳлар сонини кўпайтириш, туризм хизматлари реал экспортини 5 йил ичида камида икки баробар ошириш вазифаси қўйилди.

Туризм салоҳиятини оширишда авиақатновларнинг тўтган ўрнига алоҳида эътибор қаратилди.

Жаҳон сайёҳлик ташкилоти маълумотига кўра, дунё бўйлаб сайёҳларнинг қарийб 60 фоизи энг қиммат эканига қарамастан, ҳаво транспортидан фойдаланади.

"Ўзбекистон ҳаво йўллари" миллий авиакомпаниясининг бу борадаги сустанкашлиги қаттиқ таъкид қилинди. Авиакомпаниялар нархини оптималлаштириш, янги рейслар очиш, транзит йўловчиларни ташвиш имкониятини ошириш ва авиақатновлар географиясини кенгайтириш бўйича натижалли иш олиб борилмапти.

Шундан келиб чиқиб, "Ўзбекистон ҳаво йўллари" миллий авиакомпанияси олдига қатор вазифалар қўйилди. Уларга мувофиқ, авиакомпания тизимига замонавий маркетинг жорий этилди, дунё аэропортларида мавжуд бўлган махсус мосламалар, мобил алоқа воситалари ёрдамида авиакомпания сотиб олиш имкониятлари яратилди.

Чет эл тажрибасини ўрганиш асосида "Қарши" аэропортда "Очиқ осмон" режими жорий қилиниб, сайёҳларга кенг эркинлик яратилмоқда. Келгусида шундай тизим Андижон, Нукус ва Навоий аэропортларида ҳам қўйлади.

Йиғилишда қайд этилганидек, 30 кунгача виза олиш бекор қилингандан кейин икки кун ичида Исроиладан Ўзбекистон

тонга келиш учун июнь ойигача бўлган авиакомпаниялар сотиб бўлинган. Шу боис виза режими бекор бўлган давлатлардан қатновлар сони оширилади, Тошкент шаҳридан ташқари Бухоро, Самарқанд, Урганч, Навоий ва Қарши шаҳарларига ҳам тўғридан-тўғри рейслар очилади.

Президент сайёҳларнинг кайфиятига таъсир қиладиган энг кичик хижатларга эътибор қаратди. Аэропортлар залларидаги чиروهлар хириаллиги, паспорт назорати кабиналари тўлиқ ишламаслиги, узундан-узоқ сунъий навбатлар, такси хизмати кўрсатувчи хусусий автомобиль эгаларининг тартибсизлиги каби ҳолатларни яхшилаш бўйича ҳам топшириқлар берилди.

Туризмда мавсумий даврни узайтириш, кўрсатиладиган хизмат турларини кўпайтириш ва туризм инфратузилмасини яхшилаш масалалари муҳокама қилинар экан, меҳмонхоналарнинг асосий қисми Тошкент, Бухоро ва Самарқанд шаҳарларида экани, туристлар оқими ошган даврда уларда ҳам жой етишмаслиги қайд этилди. Меҳмонхоналарни кўпайтириш, шу билан бирга, бу йўналишда хусусий жойлаштириш объектилари ва меҳмон уйлари ташкил этиш, тадбиркорларга ер ажратиш бўйича кўрсатмалар берилди. Сайёҳлар ташриф буюрадиган масканлар ва автомагистрал йўллар бўйида санитария-гигиена шохобчаларини кўпайтириш зарурлиги таъкидлаб ўтилди.

Маданий мерос объектиларига кириш тизимини такомиллаштириш, турникетлар, видеокамералар ва йўл кўрсаткичлари ўрнатиш, ажборот марказлари ташкил этиб, уларда туристларни қизиқтирувчи барча хизматларни йўлга қўйиш бўйича кўрсатмалар берилди.

Йиғилишда янги хизмат ва савдолар ташкил этиш орқали валюта тушумини кўпайтириш масаласига алоҳида аҳамият қаратилди. Хусусан, сувенирлар ишлаб чиқариш ва уларни махсус киоскларда сотиш, аэропортларда фаолият юртакдиган "Duty Free", "Tax Free" тизимидаги савдо шохобчаларини туристик зоналарда ҳам очиш, тадбиркорлик субъектиларини жалб қилган ҳолда автомобиль ижараси марказлари ва Wi-Fi зоналар ташкил этиш зарурлиги таъкидланди.

Қадимий шаҳарларда туну кун ишлайдиган сайёҳлик ҳудудлари, "Қадимий Бухоро" ва "Самарқанд сити" туристик зоналари ташкил этиш бўйича олиб борилётган ишлар юзасидан мутасаддиларнинг ҳисоботи тингланди.

Видеоселектор йиғилишида ички туризмни ривожлантириш масалалари ҳам муҳокама қилинди.

Халқимиз, айниқса, маҳалла фаоллари, нурунийлар, ёшлар ва кам таъмин-

ланган оилалар вакилларининг мамлакатимиз ҳудудларида саёхатларини анъанага айлантириш, ташкилотлар касба-ушмалари маблағларида саёхат учун харажатлар улушини кўпайтириш юзасидан тавсиялар берилди.

Зиёрат туризми бўйича мамлакатимизнинг салоҳияти жуда юқори. Бу йўналишда зарур қулайликлар яратиш мақсадида Дин ишлари бўйича қўмита таркибиде Зиёрат туризмни қўллаб-қувватлаш бўлими ташкил этилди, Малайзия, Туркия, Индонезия каби давлатлар учун визасиз режим жорий қилинди.

Йиғилишда бу борадаги имкониятлардан тўла фойдаланилмаётгани, бир қатор зиёратгоҳлар қаровсиз аҳволда экани қайд этилди.

Юртимизда ислом дунёсида тан олинган алломаларнинг мақбаралари, табаррук қадамларини кўп, деди Шавкат Мирзиёев. Масалан, турли вилоятларда Нақшбандия тариқатини тарғиб қилган 12 уламоннинг қабри бор. Биз ҳозир уларнинг 8 таси, яъни Бухородаги "Етти пир" ва Самарқанддаги "Ҳўжа Аҳрор Валий" зиёратгоҳларини обод қилганмиз. Лекин Сурхондарёдаги Муҳаммад Зоҳид Бухорий, Аловуддин Аттор ва Қашқадарёдаги Муҳаммад Дарвеш, Муҳаммад Имганакий мақбаралари таъмирга муҳтож.

Шундан келиб чиқиб, Сурхондарё ва Қашқадарё вилоятлари ҳокимларига ушбу қадамжоларни ободонлаштириш, уларга олиб борувчи йўллар ҳолатини яхшилаш, зиёратчилар учун барча шароитлар яратиш бўйича топшириқлар берилди.

Ўзбекистон туризм брендини хорижда тарғиб қилиш масаласи ҳам таҳлил қилинди.

Мамлакатимиз инвестиция, савдо ва туризм салоҳиятини ўзаро мувофиқлаштириб, ягона бренд остида реклама қилиш зарурлиги таъкидланди. Миллий телерадиокомпания ҳамда Ажборот технологиялари ва коммуникацияларини ривожлантириш вазирлиги зиммасига Ўзбекистоннинг туризм салоҳиятини кеча-кундуз тарғиб қилувчи, саёхатга оид турли қизиқарли кўрсатувлар намойиш этиб борувчи халқаро телеканал ташкил этиш вазифаси юкланди.

Хориж давлатларидаги элчилар мамлакатимиз, миллий қадриятларимизнинг тарғиботчилари бўлиши, бунга чет элдаги ватандошларимиз ҳам ҳисса қўйиши зарурлиги таъкидланди. Туризм ривожини учун зарур шароитлар яратишга доир устувор йўналишлар белгилаб берилди.

Соҳа мутасаддилари, мамлакатимизнинг хорижий давлатлардаги элчилари ва жойлардаги раҳбарларнинг ҳисоботлари тингланди.

ЎЗА

НОМИ БАЛАНД АЛЛОМА

Қадимги Рим файласуфи Сенека: "Ҳамма одамлар аслида бир хил, дунёга келишлари ҳам бир хил, фақат табиатан ҳалол одамнинггина номи баландир", деб ёзган эди. Бу оддий ҳақиқат ҳозирда ҳам ўз аҳамиятини йўқотганича йўқ. Унинг энгил ҳаётини, илмини, кун-қудратини, тафаккурини миллат тараққиёти, келажак авлодлар бахт-саодати йўлига бағишлаш олган инсонларга нисбатангина юқоридаги фикрларни дадил айтиш мумкин.

Ўзбек адабиётшуносларининг сарқори, улкан навоийшунос олим, таъбир жоиз бўлса, ўзбек адабиётининг виждони академик Азизхон Қаюмов ана шундай улуғ инсонлардан эди.

Азиз Қаюмовнинг таваллуд топиши ва илм йўлига кириши мамлакатимизда собиқ тузумнинг энг таҳликали даврларига тўғри келди. Болалик ва ўсмирлик йиллари 30-йилларнинг дахшати, уруш йилларининг оғир синовлари, тикланиш даврининг машаққатлари, турғуллик йилларининг ўзбек халқи бошига олиб келган турли оқатларини ва, ниҳоят, Мустақилликнинг роҳатбахш, ҳуш оңларини ўз бошидан кечирган устоз наҳот илмда эканлигини чуқур англаб етди ва бутун умрини ўзбек илм-фани, маданияти ҳамда санъати ривожига бағишлади.

Азиз Қаюмовда ўтмиш алломаларимизга хос фазилатлар бисёр эди. У етуқ қувваи ҳофизига, мумтоз адабиётимиз ҳақида теран билимга, юксак мунаққидлик иқтидорига эга бўлгани ҳолда ниҳоятда камтар, оддий, ширинсуян инсон сифатида яшаб ўтди. У қайси лавозимда ишламасин, ҳазрат Навоийнинг "Ҳўб эл билан сўхбат тугубон хўб ўлғил, яшири талаб қилғилу матлуб ўлғил. Ширин сўз ила халққа марғуб ўлғил, Юмошқ де ҳадисингни-ю, махобуб ўлғил", деган сатрларини ўзига бош принцип қилиб олди.

Азиз Қаюмов ҳақиқатан ҳам яхши одамлар билан бирга бўлган, яхши одамларнинг сўхбатиде ўзи ҳам уларга ёққан, ширин сўзи билан кишиларнинг қалбига йўл топган, мулоим гапириб, севимли бўлган улуғ инсонлардан бири эди.

Илмини айрим кимсаларга ўхшаб, бойлик, давлат орттириш воситасиде билмади, аксинча, халққа маънавият ва маърифат, зиё, нур тарқатувчи тенгсиз неъмат сифатида қабул қилди ва умрининг охиригача танлаган йўлига содиқ бўлиб қолди.

Домладаги хос фазилатлар миллатимизнинг фахри саналган Алишер Навоий гоғларига мос тушганидадир. Азиз Қаюмов ўзи излаган хазинани Алишер Навоий ҳамда мумтоз адабиётимиз намояндаларининг бебаҳо ижодидан топди ва бундан халқимизни бахраманд этиш йўлида фидойилик билан меҳнат қилди.

Азиз Қаюмов мумтоз адабиётимизнинг зуқко билимдонларидан саналарди. Устознинг "Навоийга таъзим", "Алишер Навоий", "Дилқушо тақрорлар – руҳафзо ашъорлар", "Махмур", "Ҳозиқ", "Кўкчилик адабий муҳити. XVIII — XIX асрлар", "Қадимият обидалари", "Беруний ва адабий ижод", "Беруний ва Ибн Сино", "Саҳди Исқандарий", "Ҳайрат ул-аброр" талқини, "Фарход ва Ширин" сирлари, "Ишқ водийси че-чаклари", "Нодир саҳифалар", "Заҳриддин Муҳаммад Бобур", "Бобур даврида Андижон адабий муҳити", "Аҳмад Фарғоний" каби бой ҳаётий тажриба ва чуқур адабий таҳлил асосида ёзилган асарлари фақат ўзбек адабиётшунослигининг эмас, балки мумтоз Шарқ адабиёти билан шуғулланаётган жаҳон адабиётшунослигининг ҳам ноёб дурдоналаридан бўлиб қолди.

Азиз Қаюмов тил билешда ҳам ёшларга ибрат бўлгудек даражаду пухта билимга эга эдилар. У рус, араб, форс тилларида мукаммал хабардор эди. Азиз Қаюмовнинг Ибн Синонинг "Тиб қонунлари" асарини арабчадан таржима қилишда фаол иштирок этганлиги, Кўлбемалар институтининг икки жилдик каталогини рус тилида нашр этиш ишларига бош-қош бўлганлиги, Москвада чоп этилган "Библиотека мировой литературы", "Библиотека поэта. Большая серия" китоблари нашрида фаол катнашганлиги, ЮНЕСКО томонидан нашр қилдирилган "Дунё адабиёти" ва "Марказий Осиё маданияти" китобларининг адабиёт қисмини

тайёрлаб берганлиги фикримизнинг яққол далилидир.

Азиз Қаюмовнинг ўн жилд — ўн икки китобдан иборат изланишлари натижалари — "Танланган асарлар"и миллий адабиётшунослигимиз ривожига қўшилган муносиб ҳиссадир.

Адабиётшуносларнинг янги бўғинини тарбиялаб, вояга етказишда ҳам устознинг хизматлари бениҳоят каттадир. Устознинг ўзи: "Ҳар қандай оғир ҳолат, турли ташвиш ёҳуд мусибатларга рўбарў бўлганда сабр ва шукрга суянаман. Яна бир ҳаётий қоидам — душманлик, ҳасад, адоватдан йироқ бўлиш. Бу борада Навоийнинг "Олам аҳли билан-гизким, иш эмас душманлик, Ёр ўлинг бир-бирингизга, ки эрур ёрлик иш" ҳикматино доим так-

Яхшидан боғ

дорлаб юраман", деб ёзган эди. Бу фикрлар бугунги шиддатли, тезкор замонда хар биримиз учун ибрат намунаси, огохлик ва ҳушёрлик жаранги бўлиб хизмат қилиши керак.

А. Қаюмовдан биз — кейинги авлодга унинг ушбу сўзлари васият бўлиб қолди: "Ёшлар Алишер Навоий ижодини пухта ўрганиш маътабганликларидан менинг ҳам хавотирим кечмас, аммо бу борада ёшларимизга даъво қилмайман. Айб адабиётшуносларда деб биламан. Навоий асарларига шарҳлар, лугатлар яратиш керак. Ана шунда ёшлар Навоийнинг тафаккур зиёсидан оз бўлса-да, бахра оладилар. Янги авлод адабиётшунослари зиммасида муҳим юмушлар турибди..."

Давлатимиз, Президентимиз бошчилигида адабиётга, ижод аҳлига бетақор шароитлар яратиш берилаётган ҳозирги даврда устоз Азизхон Қаюмовнинг юқоридаги фикрларини дастуруламал қилиб, ўзбек адабиётини янги марраларга олиб чиқиш, унинг жаҳондаги нуфузини тиклаш, энг муҳими, Навоий ҳазратлари асарларини ўрганишни янги савия босқичига олиб чиқиш халқимиз олдидаги муқаддас бурчимиздир.

Шундангина устоз академик Азизхон Қаюмов олдидаги шогирдик бурчимизни адо этган бўламыз ва биздан унинг руҳи миннатдор бўлажак.

Шухрат СИРОЖИДДИНОВ, профессор

Биринчи дафъа «Утган кунлар» тўғрисида, тўғрироғи, Отабек — Кумуш қиссаси ҳақида олти-етти яшар чоғимда дадамлардан эшитганман.

Уттинчи йилларнинг ўртаси. Дадам, ўн тўққизинчи йилдан партия аъзоси, катта ишларда ишлаб келган одам, нима учундир ишдан четлаштирилиб, қишлоққа қайтиб келган пайтлари.

Ҳар оқшом катта меҳмонхонамиз одамга тўлиб кетди. Кўни-қўшилар, қариндош-уруғлар, қиз-келиндилар йиғилади. Аксарияти ёшлар.

Дадам таҳомдаги китоблар орасидан жигарранг жилди қалин бир китобни олиб секин варақлайди. Мен унинг тиззасига суяниб китобнинг безаклари, ажойиб суратларини томоша қиламан. Бу китоб — «Минг бир кеча»нинг 1905 йили босилган рус нашри (кейинчалик мен бу китобни қанча изламай тополмадим!) эди.

Дадам китобни ўқимайди, бир неча бетини ўйчан варақлайди-да, кейин секин ҳикоя қила бошлади.

Бу ҳикоялар аксарият тун ярмига, баъзан хўроқ кичкиргунча давом этади, мен ҳам оймиларнинг «ёт» дейишларига қўлоқ солмай, мижажа қўқмай эшитаман. Эсимда бор: менга айниқса машҳур сайёҳ Синдбоднинг саргузаштлари хуш ёқиб тушарди.

Шу киши оқшомларининг бирида дадам қора муқовасининг устига йўл-йўл ок чизиқ чизилган қалингина бир китоб топиб келди. Китобнинг биринчи бетиде — бошида духоба дўппи, эгнида қора гимнастерка устидан кийилган ола тўн, тўладан келган, учбурчак мўйловли бир одамнинг сурати бор эди.

— Бу — «Утган кунлар» деган ўзбекча роман, — деди дадам. — Уни мана шу одам ёзган. Исм-шарифлари Абдулла Қодирий Жулқунбой...

...Китоб қўлдан қўлга ўтиб, яна дадамга қайтди. Дадам шомасдан ўқишга киришди. Мен ҳам «маза қилиб эшитиш» учун дадамнинг тиззасига суяниб, яхшироқ жойлашиб олдим.

Учинчи ё тўртинчи оқшом ярим кечада уйғониб кетдим, китоб ўқилиб бўлган, қиз-жувонлар кўз ёшларини артишиб, пиқ-пиқ йиғлашар, эркаклар оғир сукут сақлашар, дадам эса ёзувчи ҳақида секин ҳикоя қиларди.

Дадамнинг ҳикоясидан эсимда қолганлари шулар:

— Абдулла Қодирий — улкан ёзувчи. Ўзиям ажойиб одам... Ҳукумат унга ҳамма имкониятларни тўғдириб берган. Тошкентда унинг катта боғи бор. У ҳар куни эрта сахар уйғониб ёзишга ўтиради. Чарчаган пайтлари чиқиб, боғда ишлайди.

Йиллар ўтди. Ўсиб-улғайиб китобга ташналигим, ишким, меҳр-муҳаббатим ўсиб борган сари «Абдулла Қодирий...», «Утган кунлар...», «Меҳробдан чаён...» деган гаплар қулоғимга тез-тез чалинадиган бўлди.

Одил ЁҚУБОВ, Ўзбекистон халқ ёзувчиси

АБДУЛЛА ҚОДИРИЙНИ ЎҚИГАНДА

1943 йилнинг охириги ойлари, тўққизинчи синфда ўқиб юрган чоғларим.

Бир кун синфимизга янги ўқитувчи — фронтдан ярадор бўлиб қайтган ёшгина йигит кириб келди. У «ҳарбий иш»дан дарс бера бошлади, лекин адабиётга жуда қизиқса керак, ҳар куни бир китоб кўтариб келар, болаларга вазифа топшириб қўйиб, ўзи китоб ўқиб ўтирарди. Лекин бу қанақа китоб эканини ҳеч ким билмас, чунки аксарият китобларнинг жилди қоғозга ўралган бўларди.

Кунлардан бирида ўқитувчининг укаси, синфдош дўстим мени четга тортди:

— Кеча акам «Утган кунлар»ни топиб келди, — деб қолди. Дарсдан кейин «Утган кунлар»ни бир кечага сўраб олиш умидида синфдош оғайним билан бирга уларниқига бордим.

Биз борганимизда, домла олдида қаттиқ нон, икки кўзи аллақандай китобда, чой ичиб ўтирарди.

Мен дудуқлана-дудуқлана илтимоимни тушунтира бошлаган эдим, ўқитувчимиз қовоғини солиб:

— «Утган кунлар»ни ўқиш мумкин эмас. Билмайсанми? — деди кўзимга тикилиб.

Мен ҳаяжондан энтикиб: — Мана, сиз ўқиясиз-ку? — дедим. Ўқитувчининг юзиде билинар-билинмас табассум пайдо бўлди.

— Биринчидан, мен ўқитувчиман, ёш бола эмасман, — деди у. — Иккинчидан, мен уни танқидий кўз билан ўқийман.

— Мен ҳам танқидий кўз билан ўқийман. Домлажон, бир кечага бериб туринг. Эрталаб олиб келиб бераман. Ҳеч кимга айтмайман.

Домла сал юмшади, лекин ҳамон бир қарорга келолмай пешонасин ишқади.

— Бир кечада-ку ўқиб тугатолмайсан-а?

— Ўқиб чиқаман, — дедим мен. — Албатта, ўқиб битираман!

Домла кулиб юборди. — Хўп, майли, аммо ўзинг ҳам дейман... бир ёпишсанг қўймас экансан! У ўрнидан турди ва тоқчадаги пивла-чойналарнинг орқасига кўл суқиб,

Башларига кўп мусибат тушган, кўп довул ва бўронлардан ўтиб чиниққан одамлар ҳар қандай фожиага ҳам мардонвор туриб берадилар, сабот ва олижанобликни қўлдан бой бермайдилар. Шунинг учун уларнинг фожиаси сизни азмайди, балки сабот ва матонатга ўргатади, олижаноблик ва мусаффоликка чорлайди, шунинг учун ҳам сиз Отелло билан Дездемонанинг фожиали тақдирига кўз ёши тўқаркансиз, бу кўз ёшлар қалбингиздаги ҳамма гўборларни ювиб ташлагандай бўлади, ўзингизни аллақандай софрок ҳис этасиз, қалбингиз одамларга ҳамдардлик, ҳам-

ҳазин ва ёруғ нур куйилган эди...

Кўп йиллар ўтди. Мен ҳам адабиёт майдонига кириб, яхши-ёмон бир-икита асар ёздим. Бу пайтларга келиб «Утган кунлар»ни қайта ўқиб чиқдим. Бу сафар китобнинг кўп фазилатлари билан бирга айрим заиф томонлари ҳам кўзимга чалинди.

Яна бир-икки ой ўтди. Кишлоқда олган таассуротларим ҳақиқатга қанчалик яқин бўлмасин, китоб устида кўз ёш тўкиб оттирган ўша дамларим, эрта сахар хувиллаб қолган боққа чиқиб, танҳо кезган пайтларим сира-сира эсимда чикмайди...

Бу воқеадан кейин сал ўтмай, ҳалиги ўқитувчимиз вафот этди. Ярадор бўлгани етмагандай, фронтда ўлкасини совуқ урган экан, кўплагга чиқмасданок узилди. Яна бир-икки ой ўтди. Кишлоқда бирга тегишиб ўсган дўстларим фронтга жўнайдиغان бўлиб қолишди. Гарчанд, мен бир ёш кичик бўлсам ҳам, дўстларимдан айрилишга, улардан қолиб қишлоқда ўқишга виждоним ёр бермади-ю, ариза бериб ихтиёрий равишда урушга кетадиган бўлдим.

Эртага жўнаймиз деган куни кечқурун мен марҳум ўқитувчимизнинг уйига бордим ва унинг укасидан «Утган кунлар»ни беришини илтимоэ қилдим.

Урушга кетаётган одамнинг илтимоэсини қайтариш қийин. Ўқитувчимнинг укаси қийналиб бўлса ҳам китобни берди.

Мен уни қолдаги талқон, турша ва қаттиқ нонлар орасига солиб, орқалаб олдим.

Биз кишлоқдан бир йўла қирқ чоғли йигит қаҳирланган эдик. Бир-икки ойдан кейин бўлиниб-бўлиниб ўн чоғли йигит қолдик. Минг тўққиз юз қирқ бешинчи йилнинг ёзида

шу ўн чоғли йигит фалақнинг гардиши билан Мўғулистон даштларига бориб тушдик.

Қаёққа қараманг бепоён дашт. Тап-тақир жигарранг адирлар. Каламуш илма-тешиқ қилиб ташлаган ясси қир-

лар. Кундуз жазирама иссикдан кирадиган жой тополмайсиз, кечаси эса сел ёғади, совуқдан тишлар шақ-шақ қилади...

Биз олис-олисларда қолган она юртни, дўппи билан сув ичган булоқларни, тиззадан тупроқ кечиб юрган кишлоқ кўчаларини соғинамиз. Дўппи-дўппи ўрик териб

қизларга тутган чоғларимиз, пода кутиб ўмбалоқ отиб ўйнаган сойликлар, сув сепишиб чўмилишган анҳорлар кўз олдимиздан кетмайди. Кечалари даштдаги чайлаларда бир-биримизнинг пинжимизга сукулишиб ётарканмиз, кишлоқ қизларининг мулойим чечраларини, ҳазин ва шўх лапарларини кўмсаймиз, кўмсаймизу бутун вужудимиз билан киндик қонимиз тўкилган она тупроққа талпинамиз...

Ана шундай пайтларда, буюм халтамни очиб, ўқ-қотир, қаттиқ нон ва консерва қутилар орасида ётган «Утган кунлар»ни оламан. У соғинган қалбларимизга аллақандай таскин беради, ташна дилларимизни нима биландир қондиргандай бўлади. Биз Отабек — Кумуш саргузаштининг мунгли ва ёруғ саҳифаларини қайта-қайта ўқирканмиз, гўё суюкли кишлоқимизга бориб келгандай, қариндош-уруғ, ёр-биродарларимиз билан дийдор кўришгандай бўламиз...

Нур билан йўғрилган севги саҳифалари эса... ўз севилиларимизни эслатади. Биз гўё олис-олисларда қолган кишлоқ қизларини кўргандай, уларнинг шўх қилиқлари, ҳазил-мутубалари, қуй ва қўшиқларини эшитгандай бўламиз... Ҳа, халқимизнинг баъзи иллатларини шафқатсиз фош этган, айни замонда энг яхши урф-одатларини, ўзига хос фазилатларини ажиб бир шоируна муҳаббат билан тараннум этган бу улкан асар белимизга қувват, кўнглимизга далда берар эди. Шунинг учун ҳам мен бу китоб ва уни яратган буюк инсон олдида ҳамиша бош эгаман, қўлим кўксимда, ҳамиша таъзим қиламан...

Китобни ёпиб узоқ ўйга толаман: бу улкан ёзувчи ҳаёт бўлганда адабиётимиз яна қандай дурдоналар билан бойир эди?..

1969 йил

Маҳмуд ТОИР, Ўзбекистон халқ шоири

СҲҲҲИДАМ СҲҲҲҲЛАРИ

ЮРТИМИЗ ТОНГИ
Томиримга турди, тонги гўзаллик,
Мен тонги туйғулар ичра уйғондим.
Еллар сўз тутдилар битта газаллик,
Юрагим юзига ёзиб қувондим.

Майсалар юзиде шабнамлар маржон,
Тангрига тизилган шукрининг шакли.
Ибодат аҳлини уйғотган иймон,
Меҳробдан нур сочар муҳаббат фасли.

Олам уйғонади, одам уйғонар,
Қушлар чуғурида тонги тиловат.
Уйғоқ диллар шаксиз дуо сиқорар,
Ибодат аслада тонги саодат.

ВАТАН ДЕГАНИНГДА...
Томчида шалола орзуси бўлса,
Куртакда гул, лола қайғуси бўлса,
Тошларда титрашнинг туйғуси бўлса,
Жисмингда кўнглининг кўзи бор экан.

Қошу қабоғининг гарди товланса,
Исмингда миллатнинг марди товланса,
Ватан деганинга жон оловланса,
Сенда шу миллатнинг юзи бор экан.

Ўзганин ҳақидан ҳазаринг бўлса,
Покликдан нурланган назаринг бўлса,
Агар саховатда самаринг бўлса,
Сенда кут-барака тузи бор экан.

ОҚ ГУЛЛАР
Оқ гуллар, оппоқ гуллар,
Кўзимда чироқ гуллар.
Мен сизга боқиб турсам,
Дил ғамдан йироқ гуллар.

Оқ гуллар, оппоқ гуллар,
Уйнимда фироқ гуллар.
Онамнинг дуосидай
Сабримда сабоқ гуллар.

Оқ гуллар, оппоқ гуллар,
Онамга ўхшайдилар.
Онам гўё гул бўлиб
Ҳовлимда яшайдилар.

БИҚИРЛАШИ БИР ҲАВАС, КУМУШҚОН БУЛОҚЛАРИ.
Қултуми дардга дармон,
Ичмасанг мангу армон,
Йўлларингизни нигорон,
Кумушқон булоқлари.

Поклик улашиб оқар, Соғлик тилашиб оқар, Жонингизга тумор тақар, Кумушқон булоқлари.
Тўйиб ич, тўлиб ичгин,
Шукрини қилиб ичгин,
Зикрини қилиб ичгин,
Кумушқон булоқлари.

ҲАВАСАҲА
Ёмғир биздан сўрамай ёғар,
Сочга ёққан қорлар ҳам шундай.
Умр ҳар кун поёнга оғар,
Шомда қон тус боттувчи қундай.

Виждон уйғоқ, саволлар сўрар,
Мункар-нақир зумда ҳозирдай.
Фаррош аёл кўча супурар,
Гўзалликка мангу ноэирдай.

Чунки хасдан ҳасратда дунё,
Кўнглиларга поклик етишмас.
Ҳар бир дилдан тилайди зиё,
Тақабур кўп, хоклик етишмас.

ИМТИҲОН
Ҳар оним жонимдан имтиҳон сўрар,
Ҳар оним шонимдан имтиҳон сўрар.
Шоирлик шароф шароб эмасдир —
Ҳар оним қонимдан имтиҳон сўрар.

Қалам қоғоз ура қалқиб боралди,
Ташбех тумор тутса балқиб боралди.
Мени йўқлаб келган у қўҳна дардлар,
Кўнглимнинг кўзиде юрак ёради.

Шеър — бу шакли гўзал юракдаги гул,
Шеър — бу ақли гўзал тилакдаги гул.
Юз йил йиғлаб ёзсанг, ночорсан, Маҳмуд,
Шеър бўлмай ўтади тувакдаги гул.

ТҲҲҲҲҚЛАР
Тасодиф гоҳида бахтинга эшиқ,
Ислаб кўрганмисан аҳдинга эшиқ.
Ҳам бахтли, ҳам аҳли ўғлон тилайди,
Оналар бағрига босганда бешик.

Эй дил, сўз айтмоқнинг шарти кўп жуда,
Эй дил, сўз айтганининг марди кўп жуда.
Паҳлавон Маҳмуддан сабоқ сўрагин,
Ул зот ҳикматларини дарди кўп жуда.

Кўхна тарих бағрида вужудга келган кўнлаб ёдгорликлар мавжуд. Уларнинг орасида машхурлари ҳам оз эмас. Аммо яна бир турдаги обидалар борки, уларни нисбатан тор доираларгина билади, холос. Ваҳоланки, улар ҳам барча туркий халқлар учун муштараклиги билан эътиборга моликдир. Илмий доираларда "Кодексе куманикус" деган ном билан машхур бўлган обида шу сирага мансуб. У ҳам туркий халқларнинг адабиёти, тарихи ва маданияти ривожини тараққиёти учун умумий асос вазифасини адо этиб келмоқда.

Ёдгорлик латин алифбосида яратилган якка-ю ягона намуна сифатида ўз ўхшашларига эга эмас. У XIV аср бошида яратилган, асл нусхаси Венециянинг Марчана миллий кутубхонасида сақланади.

Асар тўғрисидаги илк илмий маълумот италиялик олим Якобу Филиппо Томасини тоғишди. У 1635 йили нашр қилган «Петрарка ҳаёти ва ижоди» номли асарида Италия Ҳуқуқширинг даврининг буюк мутафаккири қолдирган адабий мерос орасида «Alphebetum persicum, comanicum et latinum. Anonymi, scripti anno MCCCLIII die XI Julij», яъни «1303 йил 11 июл санасида ёзилган алифбо тарзидаги форсча-куманча ва латинча лугат» тоғини айтиб ўтди. Китобда лугатнинг дастлабки тўққиз қатори намуна сифатида нашр қилинган.

Филиппо Томасинининг айтишича, кўлэзма 1362 йили Франческо Петрарка (1304 — 1374) томонидан бошқа асарлар билан биргаликда Венеция кутубхонасига соғва қилинган. У бу маълумотни муқаддас Георгий Аббатхонаси тарихини ёзувчилардан бири бўлган Аббат Улмодан олган.

Ёдгорликнинг асл номи «In hoc libra continentur Persicum et Comanicum per alfabetum» («Алифбо тарзидаги форсча ва куманча китоби») бўлиб, кейинчалик илмий жамоатчиликка «Кодекс куманикус» номи билан танилган.

Кўлэзмага бу ном 1880 йили Геза Куун томонидан берилган. Филиппо Томасини кўлэзмани Франческо Петрарка китоблари орасидан тоғиндан токи уни Венеция кутубхонаси хизматчиси Антонио Занетти томонидан 1741 йили каталог рақами кўйилгунига қадар қарийб юз йил мобайнида «Petragca Codex» («Петрарка Кодекси»), Антонио Занетти кўлэзмага каталог рақамини қайд этган даврдан Юлиус Клапрот тадқиқиғача «Codex DCLX in 4o, chartaceus, foliorum 82, Saeculi XIV. Lexicon latinum, persicum et comanicum. Initio legitur: MCCCLIII. die XI. Julij» деб аталган. Клапрот тадқиқидан Куун тадқиқиғача қадар «Vocabulaire latin, persan et coman de la bibliotheque de Francesco Petrarca» («Франческо Петрарка кутубхонасидаги латинча-форсча ва куманча лугат») номи билан уриб келинган.

Кўлэзма ҳажми 82 ыарақ (164 бет) дан иборат. Ёзув ыарақларнинг ҳар икки томонига ёзилган. Муқоваси — теридан. Кўлэзма саҳифалари уч жойидан тикланган. Ушбу жараёнда оқ ипдан фойдаланилган...

Ушбу ёдгорлик ёзув ва тил хусусиятига кўра икки қисмга бўлинади. Улар италянча (1 — 55 бетлар) ва немисча (56 — 82 бетлар) қисмлар деб юритилади. Л. Лигети уларни мувофиқ равишда «Таржимонлар китоби» ва «Тарғибот китоби» деб номлаган.

«Таржимонлар китоби»нинг 1-а саҳифадан 29-б саҳифасигача айрим феълларнинг шахс-сондаги тусланиши, 30-а саҳифадан 33-а саҳифагача

равийлар лугати, 33-б саҳифадан 34-а саҳифагача кишиликл олмошлари лугати берилган. 34-б саҳифадан 55-б саҳифагача савдо-сотик, кишиларнинг ижобий хислатлари ва салбий хусусиятлари, темирчилик, сартарошлик, ошхона ва ошхона хижозлари, ҳайвонлар ва қушларнинг номлари, қимматбаҳо мўйна ва тошлар ҳамда қуддалик турмушда фойдаланиладиган

ҚУМАНЛАРДАН ҚОЛГАН ЁДГОРЛИК

буюм ва анжомлар, мева ва सबзотларга оид сўзлар келтирилган. Лугат уч устун шаклида берилган. Лугатнинг биринчи устуни латин, иккинчи устуни форсча ҳамда учинчи устуни куманча сўзлардан иборат. Латин тилидаги сўзлар алифбо тартибиде берилган.

Ёдгорликнинг «Тарғибот китоби» қисмида диний мадҳия ва дуолар, насронийликнинг муқаддас китобларидан олинган парчалар, италян роҳиб ва шоирлари(Теофил, Венанций Фортунат, Целий Седулий)нинг шеърларидан парчалар, куманча-немисча лугат мавжуд.

Энг муҳими, шу қисмда 47та қадимий туркий топишмоқ ва уларнинг жавоблари киритилган. Фақат 5 топишмоқнинг жавоблари мавжуд эмас. Кўлэзма тарихига киритилган мазкур жанр намуналари туркий халқлар адабиётида топишмоқ жанрининг генезиси ва тарихий тараққиёти, унинг мавзуд қамрови ҳамда поэтикасига доир тасавурларни бойитади. Уларнинг махсус ёзиб олинган тарихий топишмоқлар эканлиги ҳам амалий аҳамият касб этишини соҳа мутахассислари яъни билишади.

«Кодекс куманикус»нинг ёзилган манзили, унинг яратилган санаси ва муаллиф(ёки хаттот)лари билан алоқадор бўлган муаммолар ҳалигача ўз ечимини тоғин эмас. Кўлэзманинг 78-б саҳифасида берилган матн қарийб етти асрдан бери дунё олимлари диққат марказида турибди ва бу матн устида бугунги кунгача олиб борилган тадқиқотлар ҳали-ҳануз жуда кўнлаб баҳс-мунозараларга сабаб бўлмоқда.

Матннинг биринчи сатри ўзбек тилига «Ушбу муқаддас китоб аввалгилари сингари абадий қолади» шаклида таржима қилинади. Китобга бу тарих сифат берилиши беҳиз эмас, чунки ундаги диний-илоҳий дуо ва мадҳиялар айнан насронийларнинг муқаддас китобларидан куман тилига таржима қилинган...

Пиёмонтеза фикрича, Петрарка «Кодекс куманикус» кўлэзмасини 1334 йиллари Папа Бенедик ХІнинг қариндаси бўлиб ишлаган Жованни Колонна билан қалин дўст бўлган пайтда ундан олган.

Биз асл нусхада икки шахс томонидан битилган матн мавжудлигини аниқладиқ. Бу ўз навбатида, ушбу саҳифада Куун томонидан Петрарка дасхатига тегишли деб тахмин қилинган 14 сатр мавжудлигидан далолат беради. Аммо кўлэзманинг ушбу саҳифасидаги бошқа хаттот томонидан сиёҳсиз перо ёрдамида қириб ёзилган матн 14 сатр эмас, балки 20 сатрдан иборат. Асл нусха, яъни перо билан қириб ёзилган қисм бошқа хаттотга тегишли.

Матрни синчиклаб таҳлил қилиш иккала матндаги айрим ҳарфларнинг бир бирдан қисман фарқланшини кўрсатмоқда. Бу мазкур матнларни ижобий хислатлари ва салбий хусусиятлари, темирчилик, сартарошлик, ошхона ва ошхона хижозлари, ҳайвонлар ва қушларнинг номлари, қимматбаҳо мўйна ва тошлар ҳамда қуддалик турмушда фойдаланиладиган

ТАДҚИҚОТ, АХБОРОТ

да матншунослик экспертизаси тайинлаш зарурлигини тақозо этади.

Туркийшуно олимлар кўлэзма муаллифлари ҳақида хилма-хил фикрлар айтганлар ва ҳануз фикрлар қарама-қаршилиги давом этмоқда. Жумладан, Геза Куун кўлэзманинг биринчи «италянча қисми» генуяликлар томонидан

ёзилган деган фикрни олға сурган. Братину ва Дагмар Дрюл ушбу фикрни кўнлаб-қувватлайдилар. Лигети эса, кўлэзма биринчи қисмининг тузучилари венецияликлар эканлигини, шу сабабли ҳам ёдгорликни улар Венецияга олиб келган деган фаразни олға сурди.

Биз тадқиқотимиз давомида кўлэзма муаллифлари тўғрисидаги фикрларга аниқлик киритиши мақсадига флоренциялик савдогар ва сиёсатчи Франческо Балдуҷи Пеголотти томонидан 1335 — 1343 йиллар орасида ёзиб қолдирилган «La pratica della mercatura» («Савдо амалиёти») номи асарга мурожаат қилишни лозим тоғиди.

"Биринчи манзил, — деб ёзади Пеголотти, — Танадан (Азов, Дон дарёсининг чап қирғоғида) Астрахангача (қадимги номи Гиттарчан) ҳўкиз қўшилган аравада камида 25 кунлик, от қўшилган аравада эса, ўн-ўн беш кунлик йўл. Астраҳандан Саройгача (Сарой ўша пайтда Олтин Ўрда пойтахти бўлган, Волга дарёси орқали борилган) дарё орқали бир кунлик йўл, Саройдан Саройчиққача (Урол дарёсининг ўнг қирғоғида жойлашган) дарё орқали 7 кунлик йўл. Бу йўллар куруқлик ва сув йўллари орқали босиб ўтилади, сув йўли куруқликка қараганда савдогарлар учун камхаржроқ.

Саройчиқдан Ургангача карвонларга 20 кунлик йўл. Барча савдогарларга Ургангача бориш кулай бўлган, чунки шаҳарда доим савдо қизгин тус олган. Ургангачдан Ўтрогача туялар билан 35-40 кунлик йўл, аммо Саройчиқдан тўғри Ўтрогача қараб юрилса, 50 кунлик йўл. Савдо қилиш учун моли бўлмаган савдогар учун Ургангача бориш кулайроқ.

Ўтрордан Олмалиққача (Олмалиқ

Тийншан тоғлари ва Или дарёси оралиғида жойлашган шаҳар) юк ортилган эшакда 45 кунлик йўл. Олмалиқдан Кенгсуга отда дарёга етиб келгунча 45 кунлик йўл. Кенгсудан Хон-балиқгача(Хитой пойтахти Пекиннинг тарихий номларидан бири) 30 кунлик йўл.

Юқоридаги манзилларга борадиган савдогарларга зарур бўлган нарсалар куйидагилардан иборат бўлган: «Биринчи манзилда сиз соқолингини ўстиришингиз ва уни, умуман, олдирамаслигингиз лозим. Танада сиз ўзингиз билан куман тилини яхши биладиган таржимон олишингиз керак. Аммо сиз таржимон ёллашда пулни тежашни хаёлингизга ҳам келтирмаганингиз яхши, чунки яхши бир таржимон ўрнига тилни яхши билмайдиганини ёллашингиз турган гап. Таржимондан ташқари сиз яна куман тилини яхши биладиган икки хизматкор ҳам олишингиз керак. Агар савдогар Тана шаҳрида ўзи билан куман тилини биладиган бирор аёлни олиб кетишни маъқул топса, бу янада яхши бўлади».

Мазкур ҳолат бизда айрим саволларни пайдо қилади. Масалан: нега энди Тана шаҳридан бошланувчи савдо йўлларида савдогарларга ҳамроҳ бўлган таржимонлар ушбу нодир кўлэзманинг муаллифлари бўлмаслиги мумкин?! Яна бир мисол: агар савдогарга таржимон танлаш масаласида пулни тежаш тавсия этилмаган, яъни таржимон масаласида пул тежаллиб яхши таржимон ўрнига ёмон таржимонга йўлиқиши ўқтириб ўтилган бўлса, нима сабабдан яхши таржимонлик билимининг эгаллаш учун ҳаракат қилган ва шу аснода латинча-форсча ва куманча лугат тузишни иктиёр этган таржимонлар ушбу кўлэзманинг муаллифлари бўлмасликлари мумкин?! Фикримизча, кўлэзма муаллифлари айнан куман тилини яхши биладиган таржимонлар бўлган ва бу таржимонлар фақат куман тилини эмас, балки форс ва латин тилларини ҳам яхши билишган. Савдогарларнинг аёл кишини ҳамроҳ сифатида ўзлари билан олиб юришларини маҳаллий аҳоли орасидаги аёл харидорлар билан савдо-сотик ишларини амалга ошириш зарурати тарзида изоҳлаш ўринли кўринади. Чунки эркаклар асосан ёлланма аскар бўлганликларини инобатга оладиган бўлсақ, савдогарлар асосан аёл харидорлар билан савдо қилишган. Бу эса савдо карвонларида куман тилида сўзлаша оладиган ҳамроҳ аёлнинг бўлишини тақозо этган. Бу ҳақда Греков билан Якубовский «Олтин Ўрда ва унинг қулаши» номи асарида шундай ёзишган: «...тинчлик вақтида бир қанча мажбуриятларни адо этиб турган аҳоли уруш вақтида ўнлик, юзлик, минглик ва туманиклардан иборат бўлган қўшинга айлантирилган. Агар эркак киши қўшинга қақирилса, ҳўжаликда ва оилада унинг ўрнини хотин киши эгаллаган. Ясога мувофиқ, қўшинга қақириб тўғрисида буйруқ келса, аскарликка бориши лозим бўлган киши тайинланган жойга ўша кунлик кечикмасдан етиб келиши шарт бўлган».

Буларнинг барчаси ёдгорликнинг нечоғли тарихий, илмий ҳамда филологик аҳамиятга эга эканлигини кўрсатиб турибди. Эндиги навбат уни янада тереанроқ ўрганишда қолмоқда.

Боқижон ТўХЛИЕВ,
ТДШИ профессори
Ботир ЖАЪФАРОВ,
НамДУ докторанти

МИРПЎЛАТ МИРЗО

Ўзбек адабиёти оғир жудолукка учради. Ўзбекистонда хизмат кўрсатган маданият ходими, атоқли шоир ва таржимон Мирпўлат Мирзо 69 ёшида вафот этди. Қалбимизда чуқур изтироб билан марҳумнинг оила аъзолари, ёру дўстларига ҳамдардлик билдирамиз, сабр тилаймиз.

Мирпўлат Мирзо 1949 йилнинг 20 августда Чимкент вилоятининг Сайрам қишлоғида туғилди. Тошкент давлат университети(ҳозирги ЎЗМУ)нинг журналистика факультетида тахсил олди. Меҳнат фаолиятини 1971 йилда ҳозирги "Янги аср авлоди" нашриётида бошлаб, сўнгра Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасида, "Ёзувчи" нашриётида, "Жаҳон адабиёти" журналинда турли лавозимларда хизмат қилди.

Дастлабки шеърини туркуми 1971 йилда "Гулистон" журналинда, илк шеърини тўғлам эса 1975 йилда нашр этилди. Шундан сўнг "Ишк фасли", "Яхши кунлар", "Сунбула", "Мовий дарё", "Атиргул ва юлдузлар", "Сайланма", "Сурур", "Райҳон иси" сингари қатор китоблари чоп этилди.

Таржимон сифатида Мирпўлат Мирзо Лессингнинг "Донишманд Натан", Шекспирнинг "Ёз туни гаройботлари" асарларини ўзбек тилига таржима қилди. Бу асарлар ўзбек Миллий академик драма театрида муваффақият билан саҳналаштирилди. "Сомон йўли чечаклари" (Жаҳон шеърини антологияси), "Сайра, дўмбирам" (Қозоқ шеърини антологияси), "Лоҳувард осмон" (XX аср шоирлари) китоблари, "XX аср рус шеърини" таржима мажмуалари нашр этилди.

"Қачон тонг отади" драмаси Қозоғистондаги Чимкент вилояти Ўзбек давлат театрида саҳналаштирилди.

Шоирнинг серкирра ва самарали ижоди давлатимиз томонидан муносиб баҳолалиб, у "Ўзбекистонда хизмат кўрсатган маданият ходими" фаҳрий унвони (1999), "Меҳнат шўхрати"(2017) ордени билан мукофотланди. Заҳматқаш ижодкор бадий таржима ва халқаро адабий алоқаларни ривожлантиришдаги фаолияти учун Пастернак номидаги Россия (1998), "Алаш" номи Қозоғистон халқаро мукофотлари (2001) билан тақдирланди.

Мирпўлат Мирзо оққўнғил ва фидойи инсон эди. Шоирнинг юраги доимо ёниб туриши керак, деган ҳикмат бор. Мирпўлат Мирзо сўнгги нафасигача ёниб яшади ва ижод қилди. У ҳамиша адабий даяраларнинг марказида, ижодкор дўстлари ва мухлислари орасида бўлди, ҳассос шеърлари ва самимий дил изҳорлари билан анжуманларга фойз бағишлади.

Атоқли шоир, заҳматқаш таржимон, олижаноб инсон Мирпўлат Мирзонинг ёрқин хотираси ёру дўстлари, китобхонлар қалбиде ашайди.

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси ва "Ижод" жамоат фонди

ҲАР КИМКИ МЕНИ СЎРСА...

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси ҳамда Халқ демократик партияси ҳамкорлиғида Заҳириддин Муҳаммад Бобур таваллудининг 535 йиллиги муносабати билан "Ёшлар қамолотида Заҳириддин Муҳаммад Бобур ижодий меросининг ўрни ва аҳамияти" мавзусида адабий кеча бўлиб ўтди. Унда шоирлар, ёзувчилар, уюшма муассислиғидаги адабий нашрлаш ходимлари ҳамда ёш ижодкорлар қатнашдилар.

Тадбирда улуг мутафаккирларнинг ҳикмат уммонлари ичра шўнғиб, лаълу жавоҳирлар тоғли маънавиятни бойитишнинг энг самарали йўли — Ёзувчилар уюшмасида дидир. Боболарнинг тажрибалари набираларга ҳамиша асқотда, улар келажак авлодларга бадий асарлар, китоблар орқали салом йўллаб туришади. Заҳириддин Муҳаммад Бобур:

**Эй ел, бориб аҳбобқа номини дегил!
Ҳар кимки мени билса бу паёмини дегил!
Мендин демағил гар унутилгон бўлсам,
Ҳар кимки, мени сўрса, саломини дегил! —**

деб ёзганидек қадимий китоблар мутолааси воситасида дийдорлашишдан фарзданлар ҳаётда тўғри йўл топади, боболарнинг руҳлари шод бўлади, деган фикрлар алоҳида таъкидланди.

Олий Мажлис Қонунчилик палатаси депутаты Акмал Умаралиев, ХДП Марказий кенгаши аъзоси Нилуфар Йўлдошева ва бошқа ижодкорлар ёшларнинг маънавий қамолотида, уларни миллий ва умуминсоний кадрлар руҳида тарбиялашда Бобур шеърини ва "Бобурнома" асари мутолаасининг аҳамияти ҳақида сўзладилар.

Тадбирда Олмазор туманидаги 100-мактаб ўқувчилари шоирнинг ғазал, рубойи ва туюқларидан ўқидилар.

М. РАВШАН

НУРОТАНИНГ АЗИМ ШОИРИ

"Энг яқин дўст ҳақида сўз айтиш қийин", дейишади. Чиндан-да шундай экан. Тагин, ўша дўст, сенга ҳам дўст, ҳам ака бўлса ва бунинг устига аканг сеням "ака" деб сийлаб турса, бундай сертакаллуф ака ҳақида гапирмоқ аям мураккаб бўларкан.

Биз Азим Суюн билан мана шундай мақомдаги журналримиз. Олис йиллардан бери бирга-бирга келаяпмиз. Сафарларда юрган чоғларимизда, одамларнинг, айниқса, шеъринг илосмандларининг у кишига меҳру муҳаббатини қўриб, шундай шоир билан ақиллигимдан фахрланиб кетаман. Айниқса, табиат сирлари, гулу гийҳларнинг номлари қандай фазилатларга эгалиги, қандай дардга даво бўлиши ҳақидаги сўзларини тинглаганда қойил қоламан. Тоғлар бағрида, қир-адирлар қучоғида эркаланиб ётган майсалардан то чўқилар устида салобат билан кезиниб юрган бургултаргача ҳамма-ҳаммаси Азим Суюннинг дўстлари, ҳар бирининг ўзинга мансуб табиати, феъл-атворини беш қўлда биллади.

Бир гал ўзим ҳайратланган воқеани айтай. Тўрт-беш оғайин отларда Накурт қишлоғидан чиқиб, Бешбармоқ ота чўқисини кўзлаб кетаяпмиз. Ёзувчи, ҳаво дим, иссиқ, Ўт-ўланлар сарғайиб қуриган. Қишлоқдан жуда узок-лоқиб кетдик. Бир маҳал олдимизда-

ди. Илло, Нурота тоғларининг энг баланд қоялари саналмиш Бешбармоқ ота ва Парандоз ота чўқилари этағида туғилган шоир ана шундай жаннатмонанд гўшада воёга етди, ўсиб-ўлгайди.

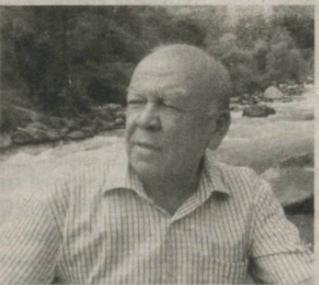
Шоир қаламининг азамат фарзандлари бўлган шеърин сатрларнинг ҳар қаторида, ҳар қалимасида тоғлар, тоғликлар ҳақида сўз боришининг боиси ҳам худди мана шундан. Баланд тоғларнинг тиник, тоза ҳавоси билан умр завқ, илҳом бериб келаетир шоиримизга.

Яхши биламиз, Азим Суюн шеърингга кириб келган замонда қадим-қадимдан ниҳоятда бой ва ранг-баранг муамтоз меросга эга бўлмиш бебаҳо адабиётимизни шўролар сиёсати схематизм, сохта оҳанглр, офантинбузлик, куруқ гаплар гирдобига тортган, Абдулла Орипов билан Эркин Воҳидовнинг ўтли нафаси, дардчил асарлари эса бу қилишни синдириб, мударқ дилларни уйғотиб юборган, ларзага солган ва шу ларза зарбиде шеъринг майдониде "ярқ" этиб яна бир гуруҳ ёшлар пайдо бўлган кезлар эди. Узгача фикрлар билан Эркин Воҳидовнинг ўтли нафаси, дардчил асарлари эса бу қилишни синдириб, мударқ дилларни уйғотиб юборган, ларзага солган ва шу ларза зарбиде шеъринг майдониде "ярқ" этиб яна бир гуруҳ ёшлар пайдо бўлган кезлар эди. Узгача фикрлар билан Эркин Воҳидовнинг ўтли нафаси, дардчил асарлари эса бу қилишни синдириб, мударқ дилларни уйғотиб юборган, ларзага солган ва шу ларза зарбиде шеъринг майдониде "ярқ" этиб яна бир гуруҳ ёшлар пайдо бўлган кезлар эди. Узгача фикрлар билан Эркин Воҳидовнинг ўтли нафаси, дардчил асарлари эса бу қилишни синдириб, мударқ дилларни уйғотиб юборган, ларзага солган ва шу ларза зарбиде шеъринг майдониде "ярқ" этиб яна бир гуруҳ ёшлар пайдо бўлган кезлар эди.

Юзани оҳ-воҳлар, носамимий сохта ибодлар, баландларвоз ҳайкириқ-

ди. Илло, Нурота тоғларининг энг баланд қоялари саналмиш Бешбармоқ ота ва Парандоз ота чўқилари этағида туғилган шоир ана шундай жаннатмонанд гўшада воёга етди, ўсиб-ўлгайди.

Шоир қаламининг азамат фарзандлари бўлган шеърин сатрларнинг ҳар қаторида, ҳар қалимасида тоғлар, тоғликлар ҳақида сўз боришининг боиси ҳам худди мана шундан. Баланд тоғларнинг тиник, тоза ҳавоси билан умр завқ, илҳом бериб келаетир шоиримизга. Яхши биламиз, Азим Суюн шеърингга кириб келган замонда қадим-қадимдан ниҳоятда бой ва ранг-баранг муамтоз меросга эга бўлмиш бебаҳо адабиётимизни шўролар сиёсати схематизм, сохта оҳанглр, офантинбузлик, куруқ гаплар гирдобига тортган, Абдулла Орипов билан Эркин Воҳидовнинг ўтли нафаси, дардчил асарлари эса бу қилишни синдириб, мударқ дилларни уйғотиб юборган, ларзага солган ва шу ларза зарбиде шеъринг майдониде "ярқ" этиб яна бир гуруҳ ёшлар пайдо бўлган кезлар эди. Узгача фикрлар билан Эркин Воҳидовнинг ўтли нафаси, дардчил асарлари эса бу қилишни синдириб, мударқ дилларни уйғотиб юборган, ларзага солган ва шу ларза зарбиде шеъринг майдониде "ярқ" этиб яна бир гуруҳ ёшлар пайдо бўлган кезлар эди.

лардан йироқ эди унинг илк битиклари ҳам. Табиий ҳислар, тирик фикрлар, ҳаққоний ва таъсирчан бадий ифодалар, туйғу ва тафаккурнинг поэтик уйғунлиги, халқ дарағи қайғуришга ундовчи даъваткор руҳ уфғули турар эди сатрларида. Ойдин туйғулар, китобхоннинг қулфидилини яратиб юборувчи дилбар ифодалар, сатрларидаги гоҳ ғамгин ва бироз шикаста, гоҳ арслон наърасидек даъваткор хайкириқлар эса мафтун-ром қилиб қўяр эди ҳар қандай диди нолик ўқувчиларини ҳам. Шунинг учун ҳам биринчи китобчаси — "Менинғ осмоним" нашр этилган ҳамоно дарров тилга тушди.

Илк тўғламни "Менинғ осмоним" деган ном билан китобхонларга тақдим қилишда чуқур рамзий маъно бор эди, албатта. Ҳаётда ҳам, адабиётда ҳам ўз осмони — ўз ижодий йўли ва ўз айтар сўзи бўлишига ишора,

қасам эди бу. Ўз замани ва осмониға сазовор бўлмоқ учун эса тинимсиз меҳнат қилиш зарурлигини аён билди ва билгани учун бетиним ишлади. Ўрни белганда алоҳида таъкидлаш керакки, Азим Суюнни бамисоли йилнинг тўрт фаслида тиним билмай меҳнат қиладиган мардонавор ўтиб ўлгайдиган Азим Суюн — жамоат арбоби, депутат, муҳаррир, мураббий деган мумтоз шарафларга эришди. Яъники, у фақат ижоди билангина эмас, балки ижтимоий фаолияти билан ҳам кўплар учун ибрат намунасиға айланди.

Мана, бугун Азим ака умрнинг етмиш манзилига етиб келди. Муборак бу сана мамлакатимизда, ҳаётимизда туб бурилишлар, беқиёс ўзгаришлар, том маънодаги янгилашлар, тозарилар содир бўлаётган, муҳтарам Президентимиз Шавкат Миромонович Мирзиёев томонидан барча соҳалар қатори адабиётга, маънавиятга чексиз меҳру муҳаббат кўрсатилаётган, эътибор берилаётган дориланом кунларга тўғри келиб турибдики, бу ҳодисотда ҳам қандайдир ҳаётини ҳикмат бўлса керак. Мана шундай тарихий лаҳзаларда икки қўлимни кўксимга қўйиб: улуг ёш муборак бўлсин, не-не машаққатлар билан яратган осмонингиз бундан-да баланд, бундан-да ёруғ, бундан-да фараҳбахш бўлсин, дейман.

Азим аканинғ аксарият шеърлари аллақачонлар таниқли хофизлар томонидан қўшиққа айлиниб кетган. Биргина латиф, самимий, уйчан, лекин ҳамиша марокли жанрловчи "Андиз ўсган ерларда..." деб бошланадиган қўшиқни ким билмайди дейсиз? Ҳаёт йўлининг машаққатли довларидан мардонавор ўтиб ўлгайдиган Азим Суюн — жамоат арбоби, депутат, муҳаррир, мураббий деган мумтоз шарафларга эришди. Яъники, у фақат ижоди билангина эмас, балки ижтимоий фаолияти билан ҳам кўплар учун ибрат намунасиға айланди.

Абдусамид КҶЧИМОВ

ОЎАНГЛАРДА МУЎРЛАНГАН ҚАДРИЯТ

Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Ўзбек миллий мақом санъатини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида"ги қароридан кўзланган асосий мақсад мақомларни мукамал ўраниш, анъанага мос тарғибот қилиш, халқимизни мусиқий меросимизнинг энг гўзал анъаналаридан баҳраманд этишидир. Мазкур ҳужжатда мумтоз мусиқа меросимизда шаклланган ижро ва ижодий мактаблар ҳамда анъаналарни, бастакор, хонанда ва созандалар меросини илмий асосда ўрганиш, замонавий ижро намуналарининг "олтин фонди"ни яратиш, илмий тадқиқотлар олиб бориш каби вазифалар белгилаб берилди.

Бу каби вазифаларни амалга оширишда, шубҳасиз, Ўзбек миллий мақом санъати марказининг алоҳида ўрни бор. Бу ҳақда Мақом маркази раҳбари, санъатшунослик фанлари номзоди Собижон БЕГМАТОВ мухбиримизга қуйидагиларни гапириб берди:

Хар қандай соҳани ривожлантириш бевосита шу соҳа бўйича олиб бориладиган таълим-тарбия ишлари билан боғлиқ. Шу боис, биринчи навбатда, кадрлар тайёрлаш масаласига жиддий эътибор қаратиш керак.

— Марказимизнинг асосий вазифаси Ўзбек миллий мақом санъатининг азалий анъаналарини шакллантириш, мусиқа ижодиётининг юзга келишига асос бўлган ва мукамал ижод ҳамда ижро анъанасининг шаклланиши ва ривожига муҳим ўрин тутган устоз-шогирд анъанасини қайта тиклаш, шу асосда таълим тизимини шакллантириш ва керакли дастурларни (илмий-назарий, ижрочилик) ишлаб чиқиш, ўқув адабиётларини шакллантиришдан иборат.

Шулардан келиб чиққан ҳолда марказда куйидаги бўлимлар шакллантирилди.

Устоз-шогирд мактаби бўлимига мақом билимдонлари — Халқ ҳофизлари Маҳмуджон Тожибоев (бўлим бошлиғи), Маҳмуджон Йўлдошев, Исроилов Ваҳобов, Эркинжон Рўстамов, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган маданият ходими Матрасул Матқубов, созанда Ўткир Қодиров жалб этилди. Мақом санъатини илмий ривожлантириш бўлимида мусиқашунос-мақомшунос олимлар фаолият олиб борилади.

Чолғуларнинг акустик хусусиятларини ўрганиш бўлими ходимлари мақомшуноснинг азалий парда тизимини тиклаш бўйича илмий-амалий тадқиқотлар олиб борадилар. Албатта, шунга мос чолғу созаларини яра-

тиш устахонаси ҳам ушбу бўлимда фаолият кўрсатиши кўзда тутилган.

Ўзбек мақомларининг нуфузини ошириш, Шарқ халқлари мақомотидаги ўрнини ҳақонга намойиш этиш, мақомот тизимидаги бошқа халқлар мақом ижрочиларини юртимизга тақлиф этиш, машҳур мақом намояндаларининг концертлари, устоз сабоқларини уюштириш каби ишлар Халқаро алоқаларни ривожлантириш бўлимида амалга оширилади.

Юнус Ражабий номидаги Мақом ансамблининг марказда фаолият олиб бориши ушбу бебаҳо санъатнинг замонага мос ривожига хизмат қилиши, шубҳасиз, Ансамбль таркибини ёш хонандалар ва истеъодли созандалар билан тўлдирishi мақсадига танлов ўтказилди. Танловда олтидан зиёд мақомга илҳосманд ёшлар қатнашди.

Ҳозир республикамизда мақом ижрочилари ва мақом санъатида фаолият олиб бораётган устоз санъаткорлар, ёшларни аниқлаб, харита тўзямиз. Оммавий ахборот тизимининг барча йўналишларида мақом усталари, профессор-ўқитувчилар, моҳир созанда ва хонандалар иштирокида кўрсатувлар, эшиттиришлар олиб боришда, илмий, илмий-оммабоп мақолалар чоп этилмоқда.

авлодни тарбиялаш, фарзандларимизнинг қалбига мақом санъатининг гўзал анъаналарини синдириш, созгар усталаримизни миллий созлар яратишга жалб этиш кераклигини алоҳида қайд этиб ўтдилар.

Қарорда белгиланган муҳим вазифалардан яна бири шуки, 2018 йилдан бошлаб Шахрисабз шаҳрида ҳар икки йилда бир марта Халқаро мақом санъати анжумани ўтказилади. Бу улкан тадбирни ташкил этиш ва ўтказиш бўйича дастлабки лойиҳалар тузилди. Анжуман доирасида: илмий конференция, Шарқ мақомоти усталарининг концертлари ва устоз сабоқлари, ёш ва моҳир мақомот ижрочиларининг халқаро кўрик-танлови, мақом санъати усталарининг концертлари ва театрлашган намойишлар, сайиллар ташкил этиш кўзда тутилган.

Анжуманининг илмий-амалий жараёнларида мақомот санъатининг нуфузини мусиқашунос олимлари, етакчи устоз созанда ва хонандалар иштирок этишади. Бу борада ҳамкорлик ишлари бошлаб юборилди. Анжумани шу йилнинг сентябрь ойида ўтказиш тақлиф этилмоқда. Қарорда Шахрисабз шаҳри Оқсарой майдонининг тарихий қисмида мақом санъатида бағишланган музей ва миллий созлар лабораториясини ташкил этиш кўзда тутилгани ҳам айни мuddаодир. Музей таркибига Бухоро Шахмақоми, Хоразм мақомлари ва дутор мақомлари, Фарғона-Тошкент мақом йўллари, Қашқадарё-Сурхондарё мақом чолғу йўллари, Шарқ халқлари мақомоти намуналарига ва мақомларнинг тарихий шаклланиши билан боғлиқ ашёлар намойиш этиладиган алоҳида заллар бўлади.

Хуллас, мақомлар халқимизнинг беҳисоб сир-синоатларига бой маданият хазинасидир. Бу меросни ўрганиш, тадқиқ этиш, ҳар биримизнинг бурчимиз. Эро, мақом санъати намуналарини орқали халқимизда, айниқса, ўсиб келаётган ёш авлод онгига миллий ва умуминсоний қадриятлар, бебаҳо меросга ҳурмат, гурур ва ифтихор, Ватанга садоқат ва муҳаббат туйғуларни тарбияланади.

Турли соҳаларда яратилаётган ижод намуналарининг савияси ҳақида гап кетганда, кўпинча "Бугуннинг томошабини ё мухлис талабчан", "Халқимизга, ёшларга бирор нарса ни маъқулла қилдириш осонмас" деган гаплар қулоққа чалиниб қолади. Бу, бир томондан, тўғри. Давр илгарилар кетяпти, томоша жанрларида талаб кучаймоқда. Бинобарин, бугунги мухлис, томошабин ижодкорлардан бадиий-ғоявий мукамал, мазмунан бақувват асарлар кутяпти. Тўғри, театр, кино, концертчилик соҳаларида (биз бу ўринда бошқа санъат соҳалари ҳақида сўз очмасликни лозим топдик) ҳамма нарса кўнгилдагидек бўлмаса-да, бугуннинг энг муҳим масалалари мухлис ва томошабин кутганидек тақдир этилаётган асарлар йўқ эмас.

ЎЗИНГИ ҲУРМАТ ҚИЛМАСАНГ...

Лекин биз ҳозир бу ҳақда эмас, томоша маданияти ҳақида бироз тўхталмоқчимиз. Чунки яхши нарсани талаб қилишдан олдин томошабин сифатида ўзимиз учун муҳим бўлган жиҳатларга эътиборлигимиз, деган савол ҳам туғилади. Яъни томошабиннинг ўзида томоша қилиш маданияти қай аҳволда? Шубҳасиз, барча томошабинлар ҳақида бирдек мулоҳаза юритишдан йироқмиз. Бирок ўзимиз кўрган воқеалардан кўз юмиб кетишининг ҳам илжо йўқ.

Авалло шуни айтиш керакки, томоша маданияти борасида аҳвол театр, кинотеатр ва концерт залларида бир хил. Биринчи кўзга ташланадиган кусур одамларнинг томошага кечики кириши билан боғлиқ. Залда чироқ ўчиб, томоша бошланади, лекин 5-10 дақиқа бўлса майли, 30-40 дақиқадан кейин ҳам томошабин кириб келаверади. Кейин жойини қидиради, одамларни безовта қилиб, бир амаллаб ўтириб олади. Энг қизиғи, жой каторнинг ўрта-роғида бўлса, бемалол ўтирганларга орқа ўгириб ўтиб кетаверади. Ахир, бу ўтирганларга нисбатан ҳурматсизлик, қолаверса, тарбиясизлик-ку!

Бошқа бир ҳолат томоша залининг ўзида овқатланиш билан боғлиқ. Бу ҳақда "Истиклол" санъат саройи бош режиссёри Зокиржон Қаюмов сўхбатларимиздан бирида шундай деганди: "Сиз бу ерда концерт ёки тадбирдан кейин қолиб, манзарани ўз кўзингиз билан кўришингиз керак. Фаррошларимиз қоллаб чиқиндиларни йиғиб олишади. Орасида нималар бўлмайди, дейсиз. Очиғи, шу ишни қилган одамларни ким ё нима деб аташни ҳам билмайсан". Ана шундай чиқиндилар, масалан, сомса ва бошқа шунга ўхшаш егуликларнинг томошахона бўйлаб ҳиди анқшини тасаввур қилишининг ўзи ҳар қандай томошадан воз кечишга мажбур қилади кишини. Бошқа томонда гоҳ чақалоқнинг йиғиси, гоҳ гўдак боланинг хархамиси эшитилиб турса, бунисига нима дейсиз?

Албатта, шу ўринда бундай даргоҳларнинг маъмурияти қаяққа қарапти, деган саволнинг туғилиши турган гап. Биз бу ҳақда маъмуриятдан сўраганимизда, "Тўғри, кеч қолганларни, ёш болалар билан келганларни киритамиз. Улар билетни фалон пулга сотиб олганман, деб илтимос қилиб турганлардан кейин нима ҳам қила олардик. Бўёғи... ўзбекчилик..." деган жавобни эшитдик. Ўрнатилган тартиб-қоида ҳаммага бирдек бўли-

ши керак. "Мумкин эмас", деб ёзилган бўлса, мумкин эмас-да. Наҳотки, бундай ҳолатлар бошқа томошабинларга нуқуллайлик туғдираётгани маъмуриятни огоҳликка ундамаса. Бошқа бир томондан эса... томоша вақтида залдан, балқондан бевақт янграб турадиган хитоблар ҳам бор. Яна, икки-уч соат чидаб ўтирган томошабинларнинг асарияти томоша тугаб қолганини сезгач, атрофдагиларни туртиб-суртиб, кийимларини кийиб залдан чиқиб кетишларига нима дейсиз! Наҳотки, шунча чидаб ўтирган одам беш дақиқа сабр қилолмайди. Баъзан томоша ярмига етмай ҳам чиқиб кетадиганлар учрайди. Эхтимол, ёқмаган-дир. Лекин бу бошқаларнинг тинчлигини бузишга сабаб бўлмайди-ку. Ҳақиқий маданиятли одам ҳар қандай томошани, унга кирдимми, охиригача кўради. Кейинчалик, зарурат туғилса, фикри билан ўртоқлашади. Ўзини ҳурмат қилмаса ҳам, жамоатчиликнинг ҳурматини ўрнига қўйиш керак.

Биз юқорида фақат яққол кўзга ташланиб турган маданиятсизлик белгиларига тўхталдик. Лекин шунинг ўзиёқ бугунги кунда томоша маданиятига анчагина путур етганини кўрсатиб турибди. Тўғри, кароик қўлдан чиқади. Эхтимол, томошахоналарда ёш болали оилалар учун болалар хоналари ташкил этиш ё шунга ўхшаш бошқа баъзи қулайликлар ҳақида ҳам ўйлаб кўриш керакдир.

Аммо бугун ҳар биримиз ўзимизнинг томоша кўриш маданиятимизни бир назардан ўтказиб олсак, зарар қилмайди. Фарзандларимиз билан ўрнатилган унутмаслигимиз керак.

Юқорида айтиб ўтилган камчиликлар содир бўлаётган томошахоналарда бизга хизмат кўрсатаётган санъат аҳлининг аҳолини ҳам бир ўйлаб кўрайлик. Уларнинг хизмат кўрсатиш савияси, ижро маҳорати, томошабинга муносабати эса бўлак мазу.

Ҳаммамиз ўз фелъ-атворимиз, жамиятга, одамларга муносабатимиз ҳақида мулоҳаза юритиб, маданий савиямиз ҳақида жиддийроқ ўйлаб кўрсак, фақат ўзимизга эмас, ортимиздан келаётган авлодларга ҳам ибрат бўлардик. Бу асло насихат эмас, биз фақат кўрган-билганларимиз асосида қаршимиздаги кўзгуга чўқурроқ назар солдик, холос.

Гулчеҳра УМАРОВА

ЧОРСУЛИК ТРУФФАЛЬДИНО

Ўзбекистон давлат драма театрида К.Гольдонни комедияси асосида сахналаштирилган "Труффальдино — икки бойнинг малайи" спектакли (сахналаштирувчи режиссёр Олимжон Салимов) муваффақиятининг сабабларидан бири режиссёрнинг асар жанрини тўғри идрок қила олгани ва уни қатъият билан амалга оширганида. Сахналаштирувчи расом Лазиз Ёдооров ва либослар расоми Доно Ганиева сахнада ҳаракат қилувчи сайёр труппанинг ёрқин ифодасини топшиган — эртаклардагидек томоша муҳити яратилган.

Сахнада Труффальдино (артист Пўлат Норматов) пайдо бўлиши билан ҳаммаёқ ёришиб кетади, воқеалар бирин-кетин алмашиб, токи спектакль хотимасигача шу жараён тинимсиз давом этади. Дам севилганлар жуфтлиги (Клариче — артист Малика Авазова, Сильвио — артист Илҳом Бердиев), дам чақмоқдай чақнаган Смеральдина (артист Феруза Мелибоева) пайдо бўлади. Бамисоли режиссёр томошабин кўз олдида воқеалар мазмун ақс этган китобни варақлаётгандай таассурот уйғонади. XVI асрда пайдо бўлиб, Европада кенг тарқалган "дель-арте комедия" (ниқоблар комедияси)нинг энг яхши жиҳатларини ўзида мужассам қилган К.Гольдонни асарлари, аввало, характерлар комедияси сифатида тан олинган бўлса-да, XVIII асрга келиб бу жанр эскилик сифатида аҳамиятини йўқотиб борган. Шу нуқтаи назардан ҳам мазкур асарни бугун соф жанр талаблари асосида сахналаштириш режиссёрдан катта маҳоратни талаб қилгани аниқ.

О.Салимовнинг спектаклида мазкур жанрнинг анъанавий бешта ниқоби (Труффальдино, Смеральдина, Панталоне — артист Баҳодир Мирмақсудов, Бригелла — Ўзбекистон халқ артисти Элёр Носиров, Доктор Ломбарди — артист Рустамбек Аҳмедов) ҳаракат қилади. Асар айнан "дель-арте комедия" услубида — ниқоблар билан биринчи марта сахналаштирилгани ва мутлақо ўзига хос янги ифодалангани яққол кўзга ташланади.

Сахна ҳаракатлари темпини мусиқа ва рақслар (балетмейстер — Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист Малика Искандарова) белгилаб беради. Асосий ҳаракатлар эса актёрларнинг бетақдор ижроларида, уларнинг ўзаро муносабатларида очилиб боради. Спектаклда комик ва ўйинбоп ҳолатлар билан бир қаторда, юксак лирика ҳам мутаносиб намоен бўлади. Режиссёр қулғили ўйинлар нима мақсадда спектаклга киритилганини бир дақиқа ҳам унутмайди. Томоша давомида бирор марта мақсадсиз, қулғи уйғотиш учун атай қилинган ҳаракатни кўрмайсиз. Айниқса, севги сахна-

Янги томоша

О.Салимов услубига хос актёрлик спектакли тарзда тақдим этилган мазкур томошада режиссёрнинг топилмалари ҳар қанча жозибали бўлмасин, актёрлар ижросини босиб кетмайди, ақсинча, уларга имконият яратиб беради. Комедиядаги таниш "ниқоблар" ўртадаги умумийликни йўқотган ҳолда, актёрлар ижросида аниқ ўзига хос ҳислатларни намоен этган.

Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист Фируз Мақсудов мазкур спектакль ҳақида шундай деди: — Театрга янги бош режиссёрнинг келиши ҳамма муаммоли жараён: янгича қарашлар, янги иш услуби, янги ижодий режалар... Бинобарин, ўз фелъ-атворига, театрга, санъатга нисбатан қарашларига, "Станиславский системаси" асосида ишлаш методига ва яна қанчадан-қанча ҳислатларга ўзига хосликларга эга бўлган режиссёрнинг янги жамоага бош бўлиши ҳам осон кечмайди. Лекин Олимжон Салимовнинг Ўзбекистон давлат драма театрига бош режиссёр бўлиб келгандан сўнг сахналаштирилган биринчи спектаклдан кўриниб турибдики, у жамоа билан тез тилишган. Карло Гольдонининг "Икки бойга бир малай" пьесаси мураккаб асар. Бу асар асосида сахналаштирилган қўллаб спектакллар, афсуски, муваффақиятсиз чиққан. Олимжон Салимовнинг спектакли эса биринчи кўринишидан оқ мени ром қилиб олди ва то охиригача бир нафас ҳам қўйиб юбормади. Актёрларнинг ҳаракати режиссёр кўрсатмаси билан эмас, сахнада яшаш ва яшаш истаги билан юз беради. Улар сахнада қунаб, яйраб, ўткир фантазия билан, чин дилдан ҳаракатланадилар. Мен сахнада ҳақиқий ижодкорлар, ҳамфикр, ҳамжиҳат маслақдошлар биллашиб яратган муъжизани кўрдим.

Театр мухлислагари: "Труффальдино — икки бойнинг малайи" номли қувноқ томошани кўришга шошилдинг!" деймиз.

Владимир ОСТРОВСКИЙ, театршунос

САҲНАДА — ЁШ СУХАНДОНЛАР

Бугун турли соҳаларда, жумладан санъат, маданият соҳаларида фаолият юритаётган ёшларни қўллаб-қувватлаш борасида кўп ишлар амалга оширилмоқда. Яқинда Ўзбекистон Республикаси Маданият вазирлиги томонидан илк бор ўтказилган Ёш суҳандонлар I республика кўрик-танлови ана шундай тадбирлардан биридир.

Мазкур кўрик-танловда Республикаимизнинг барча ҳудудларидан малакали мутахассислар томонидан саралаб олинган етмиш нафардан зиёд иштирокчи ўз истеъодини намойиш этди. Ҳақамлар ҳайъати қарорига кўра Алмиа Раме-туллаева ва Исфандиёр Ҳамидов биринчи ўринга муносиб қўрилди. Иккинчи ўрин Мадина Юсупова, Мафтун Сирожиддинова, Камилла Зарипхан ва Ойбек Тоҳировга насиб этди. Шаҳзода Бозорбекова, Рустамбек Ёшбеков, Бехруз Набиев, Нодира Арслонова, Моҳирин Исмоилова ва Азиза Зулфиқорова учинчи ўринни эгаллашди.

Ғолиблар диплом ва эсдалик совғалари билан тақдирланди. Шунингдек, танловда фаол иштирок этган барча ёшлар вазирликнинг фахрий ёрликлари ва совғаларига сазовор бўлишди.

Матбуот хизмати

ВИДЕОКЛИП ҚАНДАЙ БЎЛИШИ КЕРАК?

"Ўзбеконцерт" давлат муассасаси ҳузурида кўшиқлар ва уларга ишланган видеоклиплар савиясини баҳолаш мақсадида ташкил этилган бадиий кенгашининг илк йиғилиши "Туркистон" саройининг мажлислар залида бўлиб ўтди. Унда 17 нафар ижрочининг кўшиқларига ишланган видеоклиплар муҳокама қилинди. Бу ҳақда кенгаш раиси, "Ёшлик" журна-ли бош муҳаррири Нодир Жонузоқ шундай дейди: — Ушбу кенгашни Ўзбек миллий эстрада кўшиқчилиги соҳасида ижод қилаётган хонандалар, ёш ижрочиларга ҳар томонлама қўмақлашувчи, ёрдам берувчи гуруҳ деб тушуниш керак. Битта кўшиқча видеоклип иш-

лаш учун катта маблағ, анча-мунча меҳнат, вақт сарфланади. Бугунги кунда савиясиз, миллий қадриятларимизга, шарқона одоб-ахлоқ меъёрларига зид бўлган, энгил-елли, мазмунан саёз воқеалар ақс эттирилган видеоклиплар кўпайиб кетгани ҳаммамизга маълум. Ана шу камчилик ва қусурларни тузатиш мақсадида ташкил этилган кенгаш ишни нимада бошлайди, қандай натижаларга эришади, деган савол кўпчиликини қизиқтиради табиий. Мақсадимиз ижрочилар фаолиятини таъқиқлаш ёки ўринсиз танқид қилиш эмас, ақсинча, ижодий ишларига амалий ёрдам бериш, ишланаётган видеоклипларнинг

ғоявий-бадиий савиясини ошириш, халқимизга бадиий жиҳатдан етук кўшиқлар ва видеоклиплар тўхфа этишидир.

Бадиий кенгашга тақдим этилаётган видеоклипларда миллий қадриятларимизга, одоб-ахлоқимизга, анъана ва урф-одатларимизга мутлақо зид ғоялар, спиритли ичимликлар тарғиботи, қонли террористик ҳаракатлар ва уруш, кўпорувчиликка майл уйғотувчи тасвирлар, ярим яланғоч кийиниш, ҳосхоналарда ёнбошлаб кўшиқ қўйлаш ҳолатлари, беҳаёликни ташвиқ қилувчи хатти-

"Ўзбеконцерт" ҳаётидан

БОБУРШОҲНИНГ БОЛАЛИГИ

"Ўзбекистон Миллий энциклопедияси" давлат илмий нашриёти томонидан чоп этилаётган ёзувчи Дурбек Қўлдошевнинг "Императорнинг туғилиши" номи қиссасида ўрта асрлар тамаддунининг фаол яратувчиларидан бири, шоҳ ва шоир Заҳриддин Муҳаммад Бобурнинг болалиги эркин буюқларда акс эттирилган.

Ҳозиргача ёзилган бадиий асарларда Бобур мирзонинг ўн икки ёшдан кейинги, тахтга ўтирган кундан бошланган тақдири хусусида ҳикоя қилинган. Шунгача бўлган даврдаги ҳаётига доир маълумотлар камлиги ёхуд ҳозирча топилмагани боис кўпга саволлар очиб қолган, турли талқинлар баён этилган.

Дурбек Қўлдошевнинг улуғ сиймога чукр эхтиромни сифатида дунёга келган бу асар мазкур ҳолатга қисман равшанлик киритиши билан қимматлидир. Муаллиф асар тили ва ундаги образларни яратишда "Бобурнома"дан, Бобур мирзо ҳақида халқ орасида тарқалган ривоятлардан ҳам самарали фойдаланган.

Таниқли ёзувчи ва журналист Мухтор Худойқуловнинг "Эверест чўққиси устида нонушта қилганим..." ва "Машҳур изкувар Шерлок Холмсинг уйда меҳмон бўлганим..." ("Наврўз" нашриёти, Тошкент) номли тўпламларига муаллифининг дунё бўйлаб қилган сафарлари давомида кўрган-кечирган воқеалари, қизиқарли саргузаштлари, турли миллат вакиллари билан ҳазил-мутойибага бой мусоҳабалардан олган илиқ таассуротлар жамланган.

Янги наشرлар

"Европа ва Осиёнинг бир қатор мамлакатларига сафар қилдим. Албатта, булар хали жаҳонгашта-лик даввоси учун камлик қилади, лекин гап қанчалик кўп мамлакатни кўришда эмас, кўрганни уқишда, қалбимга жо қила олишда..." дейди муаллиф китобга ёзган сўзбошида.

Сафар хотиралари Англия, Польша, Чехославкия, Булгария каби давлатлар халқларининг ўзига хос одатлари, турмуш тарзи, машҳур қадамжолари, гўзал табииати, шони ўтмиши ҳақида ҳикоя қилади, хинд дёирининг аҳойиботлари, Чин ўлкасининг ҳайратангиз манзараларидан сўзлайди. Муаллиф гоҳ Буюк Хитой деворига суяниб ўйга толса, гоҳ Непалдаги юксак тоғлар салобатига мафтун бўлади. Айниқса, "Эски дунёга янги назар" туркумидаги Англия сафарига беъмис осори-атиқалари билан дунёга машҳур Мадам Туссо, удабурон изкувар Шерлок Холмс музейлари, оламшумул маданий обидалардан бири Стаунхенж тошқўрғонига бўлган, не-не ҳўкдорлар тохида ярақлаган Кўхинур олмосини завқ билан томоша қилган муаллифининг ҳаяжон ва ҳайратлари китобхонга ҳам шундай кайфият улашади.

Булгориянинг Габрово шаҳрида ҳар икки йилда жаҳоннинг турли мамлакатларидан ҳажвчилар, юморист ёзувчилар, кинокомедия ижодкорлари йиғилиши, IX Халқаро кулги анжуманида юртимиз номидан М.Худойқуловнинг иштирок этиб нутқ сўзлагани ўқувчида қизиқиб ўйғотиши табиий.

Муаллифининг Ҳаж зиёрати амалларини бажаришдек эзгу ниятни кўзлаб Саудия Арабистонига қилган сафари муқаддас туйғулур, одам ва олам ҳақидаги ўйлар билан уйғунлашиб кетган. Зиёрат таассуротлари, дунёнинг тўрт тарафидан келган мусулмон кишилари билан мулоқотлари ўнда ортқ шеърий байтларда янада ёрқин ифодаданган.

САЁХАТЛАР КИТОБИ

«Мен бу афсонавий шаҳарда худди эртақлар оламига тушиб қолгандай ҳайрат билан сайр қилиб юрдим. Олтин Праганинг тиллоранг манзаралари ҳаёлимга бадиий ўрнашиб қолди», дея муаллиф чех дёирига қилган саёхатларини эсга олади, дунёнинг энг йирик илмий марказларидан бўлган Оксфорддаги Ислоом тадқиқотлари марказига ташрифи ва марказ раҳбари Фарҳан Аҳмад Низомий билан бўлган қизгин учрашуви ҳаяжон билан хотирлайди.

Китоблардан ўрин олган сайру саёхатлар, қизқарли учрашув ва саргузаштлар муаллифга байрат ва жўшқин илҳом бахш этгани унинг сафарларда ёзган шеърларида яққол намоён бўлади. Унутилмас лаҳзаларни ўзида муҳрлаган фотосуратлар эса тўпламлар мундарижасига алоҳида рангбаранглик бағишлаган.

Бекзод ЖўРАЕВ

Асқар Қосимов (1946-1985) шеърятининг асосий маъно-мазмунни ва лафози халқнинг дарду қувончи, орзу-армони билан боғлиқ эди. Шоир услубидаги халқона оҳанг кўнгли кечинмаларини самимий ифода этади, қуйма сатрлар осонгина мухлис қалбига кўчади. Ижодидеги туғён ва исён руҳи озодликни орзу қилиб яшаган шоир юрагининг овози бўлиб оққа кўнган. Ижодкорнинг турли йилларда чоп этилган "Фаввора", "Мовий осмон", "Замин кўрки", "Толбаргак", "Кўнглик кабутари", "Сирлар" каби китобларига жамланган дўстлик, муҳаббат, табиат ҳақидаги бир қарашда аънавий мавзуларда ёзилгандек туюлувчи шеърларида ҳам ватанпарварлик туйғулари яққол буй кўрсатиб туради.

А.Қосимов қисқа умри давомида умрбоқий асарлар ёзди, жаҳон адабиёти дурдоналарини маҳорат билан она тилимизга таржима қилди.

Асқар ҚОСИМОВ

ЎМИДЛИ ДУНЁ

БИРОДАРЛИК ОРЗУСИДА

Кенг Ватанини кучиб олишга, Қўлим қалта, етмас қўлчидим. Енг шимариб тушилганч ишга, Борни дея менинг иложим, — Кечалари ўйга толардим.

Кеча-қундуз зикримда Ватан, Суратини сақлар кўзларим. Қитғалар кўп, агар хурматан, Қўлни қўлга берса дўстарим, — Ер шарини кучиб олардим!

Қараб турсам азим дарё Оқар гуррос талқин билан. Кокил-кокил эрур мавжи Ой ташлаган ёлқин билан. Кўзгат довул, эй табият, Бир беллашай тўлқин билан. Қимматбахо умримни, бас, Ўтказайин халқим билан!

ИХЛОС

Ихлос қўйдим назмага Ҳам севиб қолдим. Навоидан, Пушкиндан Мен илҳом олдим.

Кейин эса ўзимча Тўққизим кўшиқ, Ҳўб тобладим шеъримни Болга талх кўшиб!

Атиргуллар ўз мушкин Сочар шеъримга. Кучогини мангулик Очар шеъримга.

Ҳазирданоқ сафларда Басту бўйим бор. Жаранлаган тор каби Соҳир куйим бор.

Ҳеч вақт унга деворлар Тўсиқ бўлолма! Етиб боргай қалбаларга, Қоғозда қолмас...

ҲИРОҚ ҲАҚИДА

Ой билан Куёшга Йўқ эрур висол. Азалий фироққа Ўшалар мисол. Туну қун фурқатда Куёш билан Ой, Юлдузлар кўз ёшга Ўшар, ҳойнаҳой.

БАХТИЁР МЕНМАН

Лутфиндан, азизим, ўзгалар хуррам, Васлиндан бенасіб дилафгор менман! Муҳаббат даштида кўзлари пурман, Тилларга олинмас сарбалдор менман!

Вафосиз дегайлар сўзиндан қайтсанг, Синаб кўр, аҳдида барқарор менман! Севгимни сир тутмай ҳар кимга айтсанг, Элу юрт наздида шармисор менман!

Садоқат боғида гулузор эрсанг, Тегранда яшаган чаманзор менман! Нигорим, бир кун кўнглингни берсанг, Ўша кун жаҳонда бахтиёр менман!

Яна йўлга термилдим, Яна ҳорғин боғди кун. Яна камгап меҳмондай Кириб келди уйга тун. Тонггача қалб оғриди, Азоб чекдим Сизни деб! Ой дедик: — Оҳ урма, У моҳитбо кизни деб...

КўНДАГИ ГўЗАЛИК

Гирдимга маним Хўзур-ҳаловат. Йўқ сира жабр Ила адоват... Жил, эй қайиним, Кўл бўйлаб секин! На содир яшаш Бемакру бекин! Бир ёнда зарри Қаминсор адил, Кузи ёмирга Дюш берар далил... Бир ёнда елкан Лермонтов руҳин Излар, ахтарар Дилбар шукўҳин! Жоңфизо азм Шу қадар зўрки, Бу гўзал ҳилват, Бу лаваҳа кўрки, Бу оби ҳаёт, Бу ҳусни нажиб — Юзганим сари Туюлди ажиб.

ЧАШМА ВА ТОШ

Қир бағридан биқиллаб Оқар шўҳ чашма. Ундан ичар мириқиб Ким бўлса ташна. Дов-дарахтлар гуркирар Майса — ўт, чаман. Қўй-қўзимни ёки қуш Ундан баҳраманд. Ёнида бир қатта тош Герлайиб ётар. Аммо нураб кундан-кун Куёши ботар... Ҳаётбахш у чаммадек Яннат қир, ўтлоқ, Бўлма нафэс тош каби Эй, азиз ўртоқ!

ЁМФИР

Бутун ҳаво бошқача Чуюн оғир, зил-зил. Эртадан то кечгача Ер узра сув мил-мил. Бирин-кетин томчилар Синар гўё чил-чил... Гоҳ сув бетин чимчилар, Гоҳ товланар хил-хил.

СУРАТ ВА ЗАМОН

Таниқли рассом, хорижий мамлакатларда ва юртимизда ўтказилган карикатура кўргазмаларининг фаол иштирокчиси Толибжон Мўминов Тошкент Фотосуратлари уйда "Карикатура ва фантазия" деб номланган кўргазмасини намойиш этди. Экспозициядан муаллифининг ихтимой, эстетик, фалсафий, бадиий, ҳатто глобал аҳамиятга молик мавзулардаги асарлари ўрин олган. Фарғоналик буюк олим Ал-Фарғоний ҳаёти акс этган расмлар жамламаси ҳамда "Кавказ асираси" фильмига бағишланган композициялари рассомнинг истеъдоди шеърқирралигидан далолат берса, баъзи суратларида кўндалик ҳаётимизда учрайдиган муаммолар танқидий ифодасини тошган. Бу эса томошабини фикрлашга ундайди.

Тошкент Фотосуратлари уйда "Замондор портрети" номи кўргазмада таниқли фотосуратчилар Владимир Жирнов, Владимир Соколов ва Владимир Шлосбергнинг портрет жанрига доир ижод намуналари намойиш этилмоқда. В.Соколов замондошларининг ёши, касби ёки жамиятдаги ўрнидан қатъий назар, уларни умумлаштириб турган тириклик, ҳаётсеварлик, ҳаракатчанлик сингари жиҳатларни маҳорат билан тасвирга муҳрлаган. В.Жирнов фотосуратларида замондошларимизнинг оддий турмуш тарзи таҳлили талқин этилган. В.Шлосберг эса асосий эътиборни ҳар бир қаҳрамоннинг нигоҳига қаратган. Хуллас, учала ижодкор бир жанрда иш олиб борган бўлишсада, суратларида ўзига ҳосиллар анш кўриниб туради.

ХўЖА НАСРИДДИН САРГУЗАШТЛАРИ

Халқаро Маданият карвонсаройида таниқли рассом Хусан Содиковнинг "Сатира ва ифода" деб номланган кўргазмаси очилди. Экспозициядан қирқдан ортқ иллюстрация ва юздан зиёб шарҳ(ҳазил сурат)лар ўрин олган. Уларда асрлар оша латифа ва ҳангомалар орқали яшаб келаётган Хўжа Насриддин, Алдар Кўса сингари турк, ўзбек, озарбойжон ва қозоқ халқлари орасида кенг тарқалган қаҳрамонлар тасвирланган. Рангли қалам ва акварелда чизилган композицияларда воқеа-ҳодисалар ва қаҳрамонларнинг хатти-ҳаракатлари, уларга мос либослару ранглар уйғунлиги томошабинларда қизиқиб юғотади. Суратлар бир-бирини тўлдириб, кино лавҳадек таассурот қолдиради. Рассомлар орасида жуда кам чизиладиган ҳазил суратлар, айниқса, ёшлар эътиборини жалб этаётир. Таниқли замондошларимизнинг ҳазиломуз қиёфалари санъатсевар мухлисларни бефарқ қолдирмади. Кўргазма доирасида давра сўхбати бўлиб ўтди. Рассом ёшларни қизиқтирган саволларга жавоб бериб, ҳазил суратлар ва иллюстрацияларнинг аҳамияти ҳақида атрофлича гапирди.

С.ҚОСИМОВА

ИГНА БИЛАН ҚУДУҚ ҚАЗИБ

Китоб ашончили манба

Илми олимлардан, илм олиш сирларини уларнинг ҳаёти ҳақидаги китобларидан ўрганишади.

Илм ўргананг

Инсонга илмини у талаб қилиб турсагина ўргатиш мумкин, ундан талаб қилиб ўргатиб бўлмайд.

Туралача қарашлар

Баъзилар олимда игнаси олтиндан бўлган давлатмандни кўради, фақат зий-лилар олимда пўлат игна билан қудуқ қазиб-ётган оддий одамни кўради.

Интилаш

Илмга эришув йўлида нимаики ёрдам берса, уни ахтариб топмоқ ва авайлаб сақламоқ, нимаики зарарли бўлса, ундан қочмоқ ва қутулмоққа интилоқ даркор.

Билан бошқа

Илм ривожидеги камчиликлардан бири — баъзи олимларнинг илм билан билимни чалқаштиришларидадир.

Ҳаётий ҳикматлар

Ўзана кўрсаташ

Айримларнинг камчилиги шундаки, ўз илмини ошириб бориш ўрнига ўзини илмли қилиб кўрсатишида.

Инсоннинг умри оқиб

Инсон умри давомида изланиш ва интилишда бўлади. Аммо унинг тубига ета олмайди. Бу ҳам бўлса илмдир.

Куччилик

Кучли олим шунинг учун кучлики, унинг кучсиз бўлишга кучи йўл қўймайди.

Ўстара шарти

Ўқиш ақлни чарқлайди, агар шу чарқла-надиган ақл бўлса.

Яратувчи ва яратувчан

Яратувчилик олимнинг, яратувчанлик илмнинг асосий хусусиятидир.

Муҳаммад ТОШБОЛТАЕВ, профессор

"ЖАҲОН АДАБИЁТИ" 2017 йил декабр сони

Аънавий "Навой сабоқлари" рукни остида улуғ шоирнинг "Ер келса, дўстлар..." деб бошланадиган ("Наводир уш-шаббоб", 353-ғазал) ғазалининг насрий баёни, шарҳи ҳамда рус ва инглиз тилларига таржимаси берилган. Мисрлик адиб Валид Ихлосийнинг "Гули сиёҳ" ҳикояси (араб тилидан Г.Жалилова таржимаси) ва Анатолий Домбровскийнинг "Афлотун ва Арасту" қиссасининг давоми наср ихлосмандларига мўлжалланган.

Адабий-бадиий нашрлар

"Шеърят минтақалари"да жаҳон адабиёти тарихидан барқамол насрий асарлари билан эркин из қолдирган аргентиналик ёзувчи Хорхе Луис Борхеснинг назмага битган ижод намуналарни эълон қилинган. Шеърларни рус тилидан Турсун Али ўғирган. Шунингдек, ушбу рукнда атоқли қорақалпоқ шоири Ибройим Юсупов шеърятидан намуналарни Ойдин Ҳожиёва таржимасида ўқийсиз. Эътиборингизга ҳоразмлик ижодкор Шоира Шамсининг ғазал жанридаги машқ-лари ҳам тақдим этилган. Шўхрат Ризаевнинг "Рақс тушаётган одам" номи эссеи ва Ҳамидулла Болтабоевнинг "Ҳаётдан ташқаридаги ҳаёт" мақоласи таниқли адабиётшунос ва таржумон Ибро-ҳим Фафуровнинг ижодий ва илмий фаолияти таҳлили ва талқинига бағишланган. Жа-фар Холмўминовнинг "Нитшенинг шарқона тушлари" эссеида Шарқ ва Фарб ўртаси-даги фикрий муباحасалар тарихи ҳақида сўз юритилади. Франциялик драматург Жан Коктонинг "Инсон овози" номи бир кўринишдан иборат пьеса-монологи, адабиётшунос олим Наим Каримовнинг "Мазлум ва номаълум "Эгмонт" сарлавҳали мақоласи ҳам журналнинг ушбу сонидега босилган.

БИЛДИРИШ

2018 йил 23 февраль куни соат 15:00 да Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасида **БАДИЙ ПУБЛИЦИСТИКА КЕНГАШИ**нинг 2017 йил фаолияти якунига бағишланган ҳисобот йиғилиши бўлади.

2018 йил 26 февраль куни соат 11:00 да Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасида **ҚОЗОҚ АДАБИЁТИ КЕНГАШИ**нинг 2017 йил фаолияти якунига бағишланган ҳисобот йиғилиши бўлади.

2018 йил 28 февраль куни соат 15:00 да Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасида **БОЛАЛАР АДАБИЁТИ КЕНГАШИ**нинг 2017 йил фаолияти якунига бағишланган ҳисобот йиғилиши бўлади.

2018 йил 1 март куни соат 11:00 да Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасида **РУСИЯЗБОН АДАБИЁТ КЕНГАШИ**нинг 2017 йил фаолияти якунига бағишланган ҳисобот йиғилишлари бўлади. Ёзувчилар, шоирлар, ёш ижодкорлар ва барча қизикқанлар таклиф этилади.

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси

Раҳматходжаева Фарида Ҳамитовна номига расмийлаштирилган Сирғали - 2 мавзеси 6-уй, 51-хонадоннинг қадастир ҳужжатлари (уй плани) йўқолганлиги сабабли бекор қилинади.

МУАССИС: ЎЗБЕКИСТОН ЁЗУВЧИЛАР УЮШМАСИ
ҲОМИЙ: "МАТЕУОТ ТАРҚАТУВЧИ" АКЦИЯДОРЛИК КОМПАНИЯСИ

O'zbekiston adabiyoti va san'ati

Манзилимиз: Тошкент — 100083, Матбуотчилар кўчаси, 32
Электрон манзилимиз: uzas.gzt@mail.ru

Танқид ва адабиётшунослик бўлими: 233-58-86 Санъат бўлими: 233-56-40
Ижтимоий ҳаёт бўлими: 233-57-42 Назм ва наср бўлими: 233-58-60

Бош муҳаррир Сирожиддин САЙИД

Тахририятга келган кўлезмалар таҳлил этилмайди ва муаллифларга қайтарилмайди. Муаллифлар фикри тахририят нуктаи назаридан фарқланishi мумкин.

Маъсул котиб — Асрор СУЛАЙМОНОВ
Навбатчи муҳаррир — Азизхон ИМОНОВ
Саҳифаловчи — Зафар РҮЗИЕВ

«ШАРҚ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси босмаҳонаси. Босмаҳона манзили: Буюк Турон кўчаси, 41-уй.

Босишга топшириш вақти — 21.00. Босишга топширилди — 23.45

Газета Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлигида 26.11.2014 йил 0283-рақам билан рўйхатга олинган. Алоҳи — 5902. Буюртма Г — 282. Ҳажми — 3 босма табақ А-2. Нашр кўрсаткичи — 222. Ташкилотлар учун — 223. 1 2 3 5 6

ЖУМА КУНЛАРИ ЧИҚАДИ.
СОТУВА НАРХИ ЭРКИН.

ISSN 2381-614X

1772381614000